

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2015

Taru Laakso

PIENRYHMÄTOIMINNAN KEHITTÄMINEN KALLELANKADUN PÄIVÄKODISSA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Taru Laakso

PIENRYHMÄTOIMINNAN KEHITTÄMINEN KALLELANKADUN PÄIVÄKODISSA

Kehittämistyö yhdessä Kallelankadun päiväkodin kanssa käynnistyi keväällä 2015. Kehittämistyön aiheeksi muodostui pienryhmätoiminnan kehittäminen ja se syntyi toimeksiantajan toiveista ja tavoitteista. Kehittämistyöllä haluttiin antaa päiväkodin kasvattajille uusia kokemuksia ja näkemyksiä pienryhmätoiminnan toteuttamisesta.

Kehittämistyön toimeksiantajana oli Turun kaupungin Kallelankadun päiväkoti, joka kuuluu Mäntymäen päivähoitoyksikköön. Kohderyhmänä kehittämistyölle toimi päiväkodin Perhoset -ryhmä. Perhoset on 3–5 -vuotiaiden ryhmä, jossa oli kehittämistyön alkaessa 18 lasta. Kehittämistyön tavoitteena oli kehittää ja tukea jo käynnissä olevaa pienryhmätoimintaa sekä antaa päiväkodin kasvattajille uusia näkökulmia pienryhmätoiminnan toteuttamiseen ja kehittämiseen. Kehittämistyön tuotoksena syntyi ideapaketti, jossa esiteltiin päiväkodin kasvattajille pienryhmätoimintaa tukevia keinoja.

Kehittämistyö koostui pienryhmätoiminnan teoriaan perehtymisestä, pienryhmätoimintaa tukevien keinojen suunnittelusta, valmistelusta ja käytännön toteutuksesta sekä arvioinnista. Kehittämistyön raportti sisältää teoriaosion ja toteutusosion sekä lopuksi kehittämistyön arvioinnin. Teoriaosuudessa tarkastellaan varhaiskasvatusta, lapsilähtöisyyttä, lapsiryhmän kehitystä sekä pienryhmätoimintaa ja siihen keskeisesti liittyviä seikkoja. Toteutusosio sisältää kehittämistyön menetelmien, prosessin ja tuotoksen kuvauksen.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, Lapsiryhmä, Pienryhmä, Pienryhmätoiminta, Lapsilähtöisyys

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Social services | Child-, youth- and familywork

2015 | 46 + 12

Terttu Parkkinen

Taru Laakso

IMPROVING SMALL GROUP ACTIVITIES IN KALLELANKATU DAY CARE CENTER

Development project with Kallelankatu day care center began in spring 2015. The theme of the development project formed to be improving small group activities and the theme arose from client's wishes and goals. With the development project we wanted to give some new experiences and viewpoints for the educators about practicing small group activities.

The client and partner of this development project was the Kallelankatu day care center which is one of Turku city's day care centers. The target group of the development project was day care center's group called Perhoset. Perhoset is a group of 3–5 year old children and in the beginning of the development project they had 18 children in the group. The goals of the project were to support and improve small group activities that were already in motion and also to give new viewpoints for the educators for practicing and improving small group activities. As a product of this development project became an idea package. In the idea package was displayed different ways to support small group activities for the educators.

The development project consisted of familiarizing with the theory of small group activities, planning the supporting means of small group activities, preparation work, practical implementation and evaluating. This report consists of theory and portraying the development project's implementation and in the end of the report there is also an evaluating of the project. The theoretical part of this report observes early childhood education, child centred education, group development and small group activities. In the other part of this report are represented the development project's process, methods and product.

KEYWORDS:

Early childhood education, Child group, Small group, Small group activities, Child centered education

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Kehittämistyön tausta ja tarve	8
2.2 Kehittämistyön toimintaympäristö	8
2.3 Kehittämistyön pääpiirteitä	9
3 VARHAISKASVATUS SUOMESSA	11
3.1 Varhaiskasvatus päivähoidossa	11
3.2 Varhaiskasvatuspalveluiden tuottaminen	12
3.3 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat	12
4 PIENRYHMÄTOIMINTA PÄIVÄKODISSA	14
4.1 Pienryhmätoiminnan pedagogiikka	14
4.2 Ryhmä koko pienryhmässä	16
4.3 Pienryhmien muodostaminen	17
4.4 Pienryhmätoiminta lapsen kehityksen tukijana	18
4.5 Lapsilähtöisyys pienryhmätoiminnan taustalla	20
5 RYHMÄN KEHITYSPROSESSI	22
5.1 Ryhmän kehitysvaiheet	22
5.2 Ryhmäytyminen	23
5.3 Ryhmäyttäminen ja kasvattajan rooli	24
6 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	25
6.1 Kehittämisen menetelmät	25
6.2 Kehittämistyön prosessi	26
6.3 Kehittämistyön toteutus	30
6.3.1 Uusien pienryhmien muodostaminen	30
6.3.2 Ryhmien nimeäminen	32
6.3.3 Pienryhmätaulut	34
6.3.4 Ryhmäsadutustuokio ryhmäyttämisen menetelmänä	36
6.4 Tuotos	38
7 POHDINTA	39

7.1 Prosessin arviointi	39
7.2 Tuotoksen arviointi	40
7.3 Ammatillinen itsearviointi	42
LÄHTEET	44

LIITTEET

Liite 1. Ideapaketti pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi

Liite 2. Sadutustuokion sadut

KUVAT

Kuva 1. Perhoset -ryhmän pienryhmätaulut	35
--	----

TAULUKOT

Taulukko 1. Prosessin eteneminen.	27
-----------------------------------	----

1 JOHDANTO

Tämä raportti kuvaa toiminnallisen opinnäytetyöni ja siihen liittyvän kehittämistyön toteutumista. Kehittämistyön aiheena on pienryhmätoiminnan kehittäminen ja se on tehty yhteistyössä Kallelankadun päiväkodin kanssa. Kehittämistyötä toteutettiin eräässä Kallelankadun päiväkodin lapsiryhmässä, jossa pienryhmätoimintaa pyrittiin kehittämään erilaisten pienryhmätoimintaa tukevien keinojen kautta. Kehittämistyön tuotoksena tuotettiin ideapaketti pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi, joka esitettiin päiväkodin henkilökunnalle kehittämistyön loppupuolella.

Yhteiskunnan muutokset näkyvät varhaiskasvatuksen resursseissa ja päivähoidon arki on käyttöasteeltaan venytetty äärimmilleen (Mikkola & Nivalainen 2009, 9). Päiväkotien ryhmäkoot kasvavat koko ajan. Suuret ryhmäkoot vaikuttavat negatiivisesti niin lasten kuin aikuistenkin jaksamiseen. Pienryhmätoiminnalla on pyritty vastaamaan näihin ongelmiin jakamalla ryhmiä pienemmiksi ja rauhoittamalla tilanteita lapsiryhmissä (Raittila 2013, 77).

Pienryhmätoiminnasta varhaiskasvatuksen työtapana on alettu puhua vasta 2000-luvulla. Ammattilaiset ovat alkaneet puhua varhaiskasvatuksellisen toiminnan muuttamisesta lapsilähtöisempään suuntaan. Myös pienryhmätoiminnan taustalla on lapsilähtöinen ajattelu, sillä pienryhmätoiminnan nähdään olevan erityisesti lapsen etu ja sen avulla voidaan varmistaa, että jokainen lapsi tulee aidosti kohdatuksi ja kuulluksi. Kun lapset toimivat pienryhmissä, aikuinen pystyy huomioimaan lapsia yksilöllisesti ja ottamaan tämän yksilöllisyyden huomioon sekä hänellä on aikaa olla aidosti läsnä tilanteessa lapsen kanssa. (Raittila 2013, 74–75.)

Kehittämistyön tavoitteena oli erityisesti kehittää ja tukea jo olemassa olevaa pienryhmätoimintaa eräässä Kallelankadun päiväkodin lapsiryhmässä sekä antaa päiväkodin kasvattajille uusia näkökulmia pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi. Kehittämistyön ensisijaisena kehittämistehtävänä oli selkeyttää pienryhmätoimintaa eräässä päiväkodin lapsiryhmässä. Kehittämistyöstä syntyi tuotok-

sena ideapaketti, jossa esiteltiin päiväkodin kasvattajille näkökulmia pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi.

Raportti alkaa kehittämistyön lähtökohtien, tarpeen ja tavoitteiden sekä toimintaympäristön esittelyllä. Luvuissa kolme, neljä ja viisi kirjoitetaan kehittämistyöhön vaikuttaneesta teoriaperustasta. Teoriaperusta on rajattu käsittelemään aiheita, jotka liittyvät keskeisesti pienryhmätoiminnan toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa. Teoriaosuuden jälkeen luvussa kuusi kerrotaan kehittämistyön toteutuksesta ja tuloksista. Siinä kuvataan kehittämistyön prosessi eri vaiheineen sekä kehittämistyössä käytetyt menetelmät ja kehittämistyön tuotos. Luku seitsemän on pohdinta kappale, jossa arvioidaan kehittämistyön prosessia ja tuotosta sekä opiskelijan ammatillista kasvua.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kehittämistyön tausta ja tarve

Opinnäytetyö on toiminnallinen eli niin sanottu kehittämistyö, jonka tuotoksena syntyy uusia ideoita työn toteuttamiseen. Toiminnallisesta opinnäytetyöstä löytyy tietoperusta, menetelmät ja aineisto aivan kuten tutkimuksellisestakin työstä, mutta lopputuotos on erilainen (Salonen 2013, 5–6). Toiminnallisessa opinnäytetyössä opiskelija kehittää jotakin työn toiminnallista osa-aluetta tai tuottaa jonkinlaisen fyysisen tuotoksen (Vilkkä 2006, 76). Toiminnallisessa opinnäytetyössä on keskeistä, että toimijat ovat mukana työn eri vaiheissa.

Yhteistyö toimeksiantajan kanssa lähti käyntiin, kun sain harjoittelupaikan kyseisestä päiväkodista. Pohdimme yhdessä toimeksiantajan kanssa, mikä voisi olla hyvä ja kaivattu aihe opinnäytetyölleni. Tutustuessani tulevaan ryhmääni ja keskustellessani ryhmän lastentarhanopettajan kanssa, nousi esiin toive, että isossa ryhmässä toimimiselle ja erityisesti siirtymätilanteille pitäisi tehdä jonkinlaista muutosta. Itselleni syntyi tästä ajatus kehittää pienryhmätoimintaa siten, että se tukisi ja rauhoittaisi ryhmässä toimimista. Itselleni syntyi idea, että tekisin opinnäytetyöni kehittämistyönä jäsentäen ja tukien pienryhmätoimintaa harjoitteluryhmässäni. Ideani oli myös päiväkodin johtajan mielestä hyvä ja aihe ajankohtainen, joten päädyimme tähän aiheeseen ja aloin suunnitella kehittämistyön toteuttamista. Pienryhmätoiminnan kehittäminen oli myös yksi päiväkodin sen hetkisistä tavoitteista, joten aihe sopi hyvin.

2.2 Kehittämistyön toimintaympäristö

Kehittämistyön toimintaympäristönä toimi Kallelankadun päiväkotitoimi. Kallelankadun päiväkotitoimi on yksi Turun kaupungin päiväkodeista ja kuuluu Mäntymäen päivähoitoyksikköön. Turun kaupungilla on yhteensä 55 päivähoitoyksikköä. Mäntymäen päivähoitoyksikköön kuuluvat Kallelankadun päiväkodin lisäksi Myllymäentien päiväkotitoimi ja Vähä-Heikkilän koulussa toimivat esiopetusryhmät. Kalle-

lankadun päiväkodissa on yhteensä kuusi lapsiryhmää, joissa työskentelee jokaisessa 2–4 kasvattajaa. Päiväkodissa työskentelee päiväkodin johtaja, 11 lastenhoitajaa, 6 lastentarhanopettajaa ja yksi erityislastentarhanopettaja sekä keittäjiä ja laitosapulaisia.

Toimijoina kehittämistyössä olivat Kallelankadun päiväkodin henkilökunta sekä lapset, mutta erityisesti kehittämistyötä tehtiin Perhoset -ryhmässä, jossa suoritettiin suuntaavan harjoittelun. Kehittämistyön asiakasryhmänä olivat Perhoset -ryhmän jäsenet. Ryhmä on 21-paikkainen 3–5 -vuotiaiden ryhmä. Kehittämistyön alkaessa ryhmässä oli 18 lasta sekä työntekijöinä lastentarhanopettaja, kaksi lastenhoitajaa ja avustaja.

2.3 Kehittämistyön pääpiirteitä

Opinnäytetyö on kehittämistyö ja sen aihe on saanut alkunsa työelämästä, työelämän haasteista ja yhteistyökumppanin tavoitteista. Myös työn lopputuotos palvelee yhteistyökumppanin tavoitteita ja tukee päiväkodin kasvattajien työn tekemistä. Kehittämistyön kautta toimeksiantaja saa uusia ideoita pienryhmätoiminnan toteuttamiseen ja kehittämiseen kasvattajien työn tukemiseksi koko päiväkodissa. Kehittämistyön tavoitteena oli, että kehittämistyö toimii työelämälähtöisesti tukien ja helpottaen kasvattajien työtä. Kehittämistyön kautta toimijat voivat saada uusia näkökulmia pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi.

Kehittämistyön tavoitteena oli myös kehittää pienryhmätoimintaa Perhoset -ryhmässä ja luoda sille selkeämmät raamit, ottaen huomioon sekä lasten että kasvattajien näkökulmat. Asiakasryhmä saa selkeämmät raamit pienryhmätoiminnalleen sekä ryhmän kasvattajat saavat uusia näkökulmia pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi. Tavoitteena oli tuoda esiin pienryhmätoiminnan positiivisia vaikutuksia sekä kehittää pienryhmätoimintaa siten, että se tukisi parhaiten lasten kehitystä ja hyvinvointia sekä myös työntekijät kokisivat pienryhmätoiminnan järjestämisen mielekkäänä ja työtä helpottavana.

Kehittämistehtävät rajautuivat lopulta niin, että kehittämistyössä otettiin selvää pienryhmätoimintaan oleellisesti vaikuttavista tekijöistä, joita pyrittiin ottamaan

huomioon Perhoset -ryhmän pienryhmätoiminnan toteuttamisessa, jotta pienryhmätoiminta toimisi paremmin ja tukisi paremmin ryhmän toimintaa. Kehittämistyön kehittämistehtävänä oli selkeyttää Perhoset -ryhmän pienryhmätoimintaa luomalla ryhmään pysyvät pienryhmät. Kehittämistehtävänä oli myös testata erilaisia keinoja pienryhmätoiminnan kehittämiseksi Perhoset -ryhmässä. Kolmantena kehittämistehtävänä oli käynnistää avointa keskustelua pienryhmätoiminnasta kasvattajien kesken.

Kehittämistyö koostui kokonaisuudessaan pienryhmätoiminnan teoriaan perehtymisestä, pienryhmätoimintaa tukevien keinojen suunnittelusta, käytännön valmisteluista sekä käytännön toteutuksesta. Kehittämistyössä testattiin erilaisia keinoja, joilla pyrittiin tukemaan pienryhmätoimintaa. Tuotoksena kehittämistyöstä syntyi ideapaketti pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi, joka esitettiin päiväkodin työntekijöille yhteisessä palaverissa. Tuotoksen tarkoituksena on antaa käytännön vinkkejä toimivan pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi.

3 VARHAISKASVATUS SUOMESSA

3.1 Varhaiskasvatus päivähoidossa

Varhaiskasvatus on alle kouluikäisille lapsille suunnattua suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka tukee lapsen kehitystä, kasvua ja oppimista. Kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on oikeus saada päivähoitopaikka (Laki lasten päivähoidosta 1973, 2§). Varhaiskasvatuksen tavoitteena on taata kaikille lapsille tasavertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä yhdessä vanhempien kanssa sekä tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Varhaiskasvatuksen tulee tarjota lapselle suotuisa ja turvallinen kasvuympäristö, jossa on lapselle jatkuvat ihmissuhteet, sekä tukea lapsen oppimisen edellytyksiä. Varhaiskasvatuksessa tulee myös olla monipuolista pedagogista toimintaa sekä lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja tulee kehittää ja ohjata lasta eettiseen toimintaan. Lapsen mahdollisuus vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin tulee varmistaa. (Varhaiskasvatustilaki 2015, 2a§.)

Laissa varhaiskasvatuksella tarkoitetaan opetuksen, kasvatuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta (Varhaiskasvatustilaki 2015, 1§). Varhaiskasvatus koostuu näistä kolmesta ulottuvuudesta. Opetuksen, kasvatuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta nimitetään myös educare-malliksi (Hujala ym. 2007, 8–10). Educare-malli toimii suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan perustana. Perustana tällaiselle kokonaisvaltaiselle näkemykselle varhaiskasvatustoiminnassa on varhaiskasvatuksellinen osaaminen ja laaja-alainen tieto.

Varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatustilapalveluissa. Yksi keskeinen varhaiskasvatustilapalvelu on päiväkotitoiminta. (Varhaiskasvatustilasuunnitelman perusteet 2005, 11.) Päiväkodeissa varhaiskasvatusta toteuttavat varhaiskasvatuksen ammattilaiset. Näitä ovat lastentarhanopettajat (kasvatustieteiden kandidaatti tai sosionomi) sekä lastenhoitajat, jotka muodostavat yhdessä moniammatillisen kasvattajayhteisön. Päiväkodissa työskentelee myös konsultoiva erityislastentarhanopettaja. (Hujala ym. 2007, 13; Mikkola & Nivalainen 2009, 15.)

3.2 Varhaiskasvatuspalveluiden tuottaminen

Yhteiskunta järjestää, tukee ja valvoo varhaiskasvatusta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11). Varhaiskasvatuspalveluiden tuottaminen on kuitenkin kuntien tehtävä. Kuntalaissa (1995, 2§) määritellään kunnalle kuuluvien palveluiden järjestämistehtävä. Kunnan vastuuta järjestää päivähoito tarkennetaan myös päivähoitolaissa (Laki lasten päivähoitolaista 1973, 4§). Kunta voi järjestää päivähoitopalvelut itse omana toimintana tai kunnan valvomana yksityisenä toimintana. Varhaiskasvatuspalveluita tuottavat kunnat, yksityiset palveluntuottajat, järjestöt sekä seurakunnat (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11).

Turun kaupungilla varhaiskasvatuksen tulosalue jakautuu kunnalliseen tuotantoon ja yksityiseen tuotantoon (Turun kaupunki 2015). Kunnat voivat itse tuottaa varhaiskasvatuspalveluita. Kunnan varhaiskasvatuspalveluita ovat perhepäivähoito, päiväkotitoiminta ja muut varhaiskasvatuspalvelut. Yksityinen varhaiskasvatus on yksityisen yrittäjän yksityisillä markkinoilla tuottamaa varhaiskasvatuspalvelua. Yksityinen varhaiskasvatus voi olla päiväkotitoimintaa, perhepäivähoitoa tai muita palveluita, aivan kuten julkinen varhaiskasvatuskin. Asiakas voi ostaa yksityistä palvelua sen tuottajalta. Myös kaupunki voi ostaa palvelua yksityiseltä tuottajalta ja tarjota sitä asukkailleen. Turun kaupungissa on käytössä palveluseteli vaihtoehtona päiväkotihuoltoon. Varhaiskasvatuksessa palvelusetelillä tarkoitetaan sitä, että kunta lupautuu maksamaan tietyn suuruisen rahamäärän palvelun tuottajalle korvaamaan kuluja, joita tuottajalle on aiheutunut asiakkaalle tuotetusta varhaiskasvatuspalvelusta. (Karlsson 2013, 19–22.)

3.3 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Yhteiskunta valvoo varhaiskasvatusta. Yleisellä valvonnalla ja yhteisillä ohjeilla pyritään varmistamaan varhaiskasvatuksen tasa-arvoinen toteuttaminen koko maassa sekä varhaiskasvatuksen tavoitteellisuus. Varhaiskasvatusta ohjataan valtakunnallisella tasolla sekä kunta-tasolla.

Valtakunnallisella tasolla varhaiskasvatusta ohjataan laeilla ja asetuksilla sekä yleisillä valtakunnallisilla linjauksilla. Nämä määrittelevät varhaiskasvatuksen toteuttamista sekä linjaavat keskeisiä periaatteita ja kehittämisen painopisteitä. Näiden lisäksi valtakunnalliseen ohjaukseen sisältyy varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen sisältöä ja laatua sekä pyrkivät edistämään varhaiskasvatuksen toteutumista yhdenvertaisesti koko maassa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7–9.)

Valtakunnallisten ohjeiden ja periaatteiden pohjalta kunnat tekevät omat, kunta-kohtaiset suunnitelmansa ja linjauksensa. Kunta luo varhaiskasvatuksen linjaukset, joissa kerrotaan keskeiset periaatteet sekä kehittämisen painopisteet, ja joita noudatetaan kunnassa varhaiskasvatusta toteutettaessa. Kunta laatii myös oman varhaiskasvatussuunnitelmansa, jossa otetaan huomioon kunnan omat linjaukset ja tavoitteet sekä lähtökohtana ovat valtakunnalliset varhaiskasvatuksen perusteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 9.) Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on otettu käyttöön vuoden 2006 alkupuolella ja sitä on päivitetty vuosien mittaan. Turun varhaiskasvatussuunnitelmassa kirjataan Turun varhaiskasvatuksen järjestämisen toiminta-ajatus, joka korostaa hyvinvoivaa lasta. Suunnitelmassa kirjoitetaan, kuinka varhaiskasvatuksen ensisijainen tavoite on lasten hyvinvoinnin edistäminen, sillä voidessaan hyvin, lapsella on hyvät mahdollisuudet kasvaa, kehittyä ja oppia. Lasten hyvinvointia edistävät turvallinen ilmapiiri, ryhmään kuuluminen ja osallisuuden kokeminen. (Turun varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 2–9.)

Yleisten kunnallisten ohjeiden ja suunnitelmien lisäksi kunnassa jokainen varhaiskasvatusyksikkö tekee oman varhaiskasvatussuunnitelmansa sekä jokaiselle lapselle tehdään oma varhaiskasvatussuunnitelma. Yksikön varhaiskasvatussuunnitelma on yksityiskohtaisempi kuin kunnan. Siinä kerrotaan yksikössä toteutettavan varhaiskasvatuksen lähtökohdat sekä niiden toteutuminen arjen käytännöissä. Myös yksikön painotukset tai erityispiirteet kuvataan siinä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa lapsikohtaista varhaiskasvatusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 9.)

4 PIENRYHMÄTOIMINTA PÄIVÄKODISSA

4.1 Pienryhmätoiminnan pedagogiikka

Yksi vaihtoehto päiväkodin ryhmätoiminnan järjestämiseksi on pienryhmätoiminta. Pienryhmätoiminnasta puhutaan arkikielessä, mutta varsinaista yleistä määritelmää sille ei ole ja kasvattajat voivat antaa pienryhmätoiminnalle eri merkityksiä sekä kasvattajat voivat nimittää erilaista toimintaa pienryhmätoiminnaksi. Pienryhmätoiminta on melko uusi malli toteuttaa ryhmätoimintaa ja pienryhmätoiminta -käsitteen käyttäminen on alkanut vakiintua 2000-luvulla (Savolainen 2013, 16).

Nykyään päiväkotien ryhmäkoot ovat yhä suurempia ja isot ryhmät rasittavat niin lasten kuin aikuistenkin jaksamista. Suuret ryhmäkoot aiheuttavat aikuisille väsymystä ja stressiä ja lapset kärsivät liiallisista vuorovaikutussuhteista. Ryhmätoiminnan uudenaiseen organisointiin tulee kiinnittää huomiota, sillä vanhat mallit eivät välttämättä enää ole toimivia. Pienryhmillä pystytään rauhoittamaan tilannetta ryhmässä sekä tuetaan jokaisen jaksamista ja kasvattajan kasvatus-työtä. (Raittila 2013, 77.)

Varhaiskasvatuksen yleisessä ohjauksessa ei tällä hetkellä mainita paljoa pienryhmätoiminnasta, joten päiväkodit ja kasvattajat saavat itse päättää pienryhmätoiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta. Varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa ei säädetä pienryhmätoiminnasta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 18) mainitaan, että jos ympäristö on hyvin suunniteltu, se kannustaa toimimaan pienryhmissä. Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa (2013, 12) pienryhmätoimintaan on kiinnitetty enemmän huomiota ja vuonna 2013 pienryhmätoiminta nostettiin yhdeksi painopistealueeksi ja kehittämisen keinoksi. Turun varhaiskasvatussuunnitelmassa (2013, 12) mainitaan, kuinka pienryhmätoiminnassa lapsen osallisuus kasvaa sekä kiusaamistilanteet vähenevät.

Perinteisesti päivähoidossa on ohjattu lapsia suurryhmissä aikuisjohtoisesti. Tällöin kaikki lapset tekevät samaan aikaan samaa toimintaa, jonka on ideoinut ja ohjannut aikuinen. Tällöin toiminta jää kauas lapsilähtöisyydestä. Nykyään lapsilähtöisyyden käsite on noussut esille yhä enemmän päivähoitotoiminnassa ja käsitteen pohjalta on syntynyt toiminta-ajatus nimeltä pienryhmätoiminta. Lapsilähtöisyyttä määritellään tarkemmin kappaleessa 4.5.

Yksinkertaisimmillaan päiväkodin pienryhmätoiminnasta on kyse silloin, kun aikuinen jakaa lapset päiväkodin suurryhmässä pienempiin ryhmiin ja kasvattaja on samaan aikaan vuorovaikutuksessa vain osan ryhmänsä lasten kanssa (Savolainen 2013, 16). Yksi määritelmä pienryhmälle on, että se on ryhmä, jossa kaksi tai useampi henkilö on yhtäaikaaisesti vuorovaikutuksessa keskenään. Jokainen henkilö on tietoinen omasta ja toistensa jäsenyydestä ryhmässä (Johnson & Johnson 2000, 16). Pienryhmät muodostetaan yleensä pysyviksi, mutta myös lasten erilaisen osaamisen kautta erilaisten toiminnallisten tilanteiden mukaan vaihtuviksi. Pienryhmätoiminta ei tarkoita sitä, että lapset toimisivat välttämättä koko päivän näissä ryhmissä, vaan toimivat esimerkiksi vain ohjatun toimintatuokion ajan. (Mikkola & Nivalainen 2009, 29–34; Karlsson & Riihelä 1995, 76.)

Lapselle itselleen tärkeitä tekijöitä päiväkodissa ovat toiset lapset. Sosiaalinen osallistuminen on keskeinen toiminnan motiivi ja lapselle toiminnan sisältöä olennaisempaa on toiminnassa mukana olo (Lehtinen 2000, 79). Vertaisryhmissä toimiminen on tärkeää, sillä niissä hankitaan ystäviä ja hyväksyntää sekä kehitetään sosiaalisia taitoja. Heleniuksen (2008, 57) mukaan lapsen yksilöllisyys kehittyy lapsen ollessa osana ryhmää sekä myös Koivula (2010, 19) kirjoittaa, että ryhmällä on suuri merkitys yksilön identiteetin rakentumisessa. Mitä pienemmässä vertaisryhmässä lapsi saa toimia, sitä turvallisempi olo hänellä on ja sitä avoimempi hän on oppimaan uutta (Mikkola & Nivalainen 2009, 29–34).

Suurryhmässä on usein lapselle liikaa vuorovaikutussuhteita, joka voi olla jopa haitaksi lapsen kehitykselle. Päiväkodin suurryhmissä esiintyy usein levottomuutta, vuorovaikutustilanteet ovat olemattomia ja aikuinen käyttää energiansa ryhmänhallintaan. Lapsessa suurryhmät saattavat aiheuttaa pelkotilanteita,

kiukkuisuutta ja ahdistusta. Pienryhmä vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta ja kiintymistä ryhmän aikuisiin ja lapsiin. Mitä pienemmässä ryhmässä lapsi saa olla, sen helpompaa ja turvallisempaa hänen on olla oma itsensä. (Karlsson & Riihelä 1995, 75.) Pienryhmätoiminnan perustana on aikuisen mahdollisuus olla läsnä ja antaa lapselle aikaansa sekä huomioida lapsia yksilöllisesti ja näyttää lapselle kiinnostuksensa häntä kohtaan.

4.2 Ryhmäkoko pienryhmässä

Pienryhmän ryhmäkoosta on erilaisia näkemyksiä eikä sille ole mitään selkeää ohjeistusta. Pienryhmien ryhmäkoot voivat olla erilaisia ryhmästä riippuen. Ryhmäkokoihin vaikuttaa muun muassa lasten ikä ja kehitystaso sekä kasvattajan näkemys sopivasta ryhmäkoosta.

Pienryhmässä on yleensä 5–12 henkilöä (Niemistö 2002, 57). Toisen määritelmän mukaan pienryhmä muodostuu 2–30 henkilöstä (Pennington 2005, 9). Päivähoidossa pienryhmät ovat kuitenkin pienempiä. Keltikangas-Järvisen (2014) mukaan sopiva ryhmäkoko on noin kahdeksan lasta. Mikkola & Nivalainen (2009, 35) ehdottavat pienempää lapsilukua pienryhmään, 5–7 lasta 3–5 -vuotiaiden lasten pienryhmässä. Wasik (2008, 516) toteaa, että jotta kasvattaja pystyy tukemaan pienryhmässä jokaista lasta yksilöllisesti sekä jokainen lapsi pystyy toimimaan ryhmässä siten, että se edistää hänen kehitystään, ei alle kuusivuotiaiden lasten pienryhmässä pitäisi olla enempää kuin viisi lasta.

Ryhmäkoko voi tarkan luvun määrittelyn sijaan lähestyä myös vuorovaikutussuhteiden kautta. Muhonen ym. (2009, 19) kirjoittavat, että tärkeämpää on ajatella syntyvien vuorovaikutussuhteiden määrää. Heidän mukaansa pienryhmä on liian suuri, jos sen jäsenet eivät pysty henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen kaikkien kanssa. Jotta ryhmän jäsenet tuntisivat kuuluvansa ryhmään sekä tutustuisivat toisiinsa, on pienryhmän oltava tarpeeksi pieni. Myös aikuisen on pystyttävä huomioimaan ja tukemaan pienryhmän jokaista lasta yksilöllisesti (Wasik 2008, 516).

Lasten määrään pienryhmässä vaikuttaa myös lain määrittämä suhdeluku lapsia yhtä aikuista kohden, sillä pienryhmätoiminnassa usein yhtä pienryhmää ohjaa vain yksi aikuinen. Laki lasten päivähoidosta määrittää, että yhtä kasvattajaa kohden yli kolmevuotiaiden ryhmässä saa lapsia olla seitsemän (Laki lasten päivähoidosta 1973, 6§).

Edellä olevien määritelmien perusteella päiväkodin pienryhmän sopivana ryhmäkokona voidaan pitää noin viittä lasta. Jokainen lapsi ja jokainen lapsiryhmä on kuitenkin erilainen, joten tarkkoja ryhmäkoja on vaikea määritellä. Myös Mikkola & Nivalainen (2009, 34) toteavat, että pienryhmän koko voi olla pienempi, jos ryhmässä on tukea tarvitsevia lapsia.

4.3 Pienryhmien muodostaminen

Kasvattajien päätettävissä on, miten lapsiryhmä jaetaan pienemmiksi ryhmiksi. Pienryhmien muodostamisen tulisi kuitenkin olla tietoista ja lasten jakautumista pienryhmiin tulisi miettiä jonkinlaisen tiedostetun säännön mukaan (Wasik 2008, 517). Jos aikuinen ei pohdi, minkälaisen säännön mukaan lapset jakautuvat pienryhmiin, vaikuttaa se ryhmän toimintaan. Ryhmiä jakaessa tulee siis olla jokin peruste ryhmäjaolle. Ryhmiä jakaessa kasvattajan on otettava huomioon erilaiset näkökulmat. Kalliala (2012, 165) kirjoittaa, että ryhmien jakaminen perusteluineen vaatii päiväkodin sisällä monipuolista varhaiskasvatuksellista osaamista.

Tietoisesti muodostetuissa pienryhmissä ryhmät muodostetaan lasten iän, taitojen tai tavoitteiden mukaan. Mikkolan & Nivalaisen (2009, 35) mukaan lapset voidaan jakaa pienryhmiin iän ja leikkitaitojen perusteella. Näin esimerkiksi 3–5-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä lapset jaetaan kolmevuotiaiden, neljävuotiaiden ja viisivuotiaiden pienryhmiin. Opaksen (2013, 161) mukaan pienryhmiin jakamisen kriteerejä voi olla erilaisia, esimerkiksi lasten ikä tai peruste voi olla myös tuen tarve. Kasvattaja on voinut esimerkiksi huomata, että joillakin lapsilla on ongelmia jollakin kehityksen osa-alueella ja näistä lapsista muodostetaan oma ryhmänsä. Ryhmään jakamisessa voidaan myös tarkastella lasten var-

haiskasvatussuunnitelmia ja niihin asetettuja tavoitteita ja miettiä ryhmäjakoja näiden tavoitteiden pohjalta.

Pienryhmiä muodostettaessa on hyvä miettiä, mitkä ovat ryhmien tavoitteet (Wasik 2008, 517). Pienryhmä voi olla homogeeninen tai heterogeeninen, riippuen mitkä ovat ryhmäjaon ja toiminnan tavoitteet. Heterogeeninen ryhmä on niin sanottu sekaryhmä, jossa lasten taidot ja ikä voivat vaihdella. Homogeeninen ryhmä muodostuu lapsista, jotka ovat kaikki saman ikäisiä tai heidän taitotasonsa ovat samanlaisia. (Savolainen 2013, 18.)

Kulppi & Niemelä (2013, 14–15) kirjoittavat, että pienryhmässä tulisi toteutua lähikehityksen vyöhykkeen periaate. Tällöin pienryhmässä tulisi olla apua ja tukea tarvitsevien lasten lisäksi niin sanottuja tukilapsia, jotka voivat näyttää haastavammille lapsille mallia ja opettaa heille vuorovaikutustaitoja. Pienryhmä voi myös olla läpileikkaus tai keskiarvo suurryhmästä (Hohmann ym. 1993, 71). Jos esimerkiksi suurryhmässä on sekä poikia että tyttöjä, heitä on useampaa ikäluokkaa ja ryhmässä on sekä niin sanottuja tavallisia lapsia että tukea tarvitsevia lapsia, tulisi myös pienryhmien muodostua samanlaisella kokoonpanolla.

Pienryhmien muodostaminen lähtee kuitenkin aina siitä, että kasvattaja pohtii ryhmien tavoitteita ja tarkoitusta (Niemistö 2002, 67–70). Tietoisesti muodostetuissa pienryhmissä oppimismahdollisuuksien arvo kasvaa, sillä työntekijät voivat räätälöidä jokaiselle lapselle yksilölliset tarpeet oppimisen tueksi (Wasik 2008, 519).

4.4 Pienryhmätoiminta lapsen kehityksen tukijana

Pienryhmistä on hyötyä ja niiden käytöllä on positiivisia vaikutuksia niin lasten kuin aikuistenkin hyvinvointiin. Raittila (2013, 89) pitää pienryhmätoimintaa lapsen etuna, koska pienryhmässä lapsi saa yksilöllistä huomiota ja hänet kohdataan yksilönä sekä hänen kehityksensä tukeminen on aikuiselle helpompaa. Myös ympäristö on rauhallisempi ja turvallisempi. Pienryhmissä toimittaessa kasvattajien on helpompi toimia varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteiden saavuttamiseksi ja kasvattajalla on paremmat mahdollisuudet tukea lapsen kehitys-

tä. Pienryhmässä kasvattajalla on myös paremmat mahdollisuudet havainnoida lapsia ja tehtyjä havaintoja voi hyödyntää toiminnan suunnittelussa (Kangas 2013, 7; Hohmann ym. 1993, 70–71).

Useissa tutkimuksissa on huomattu aikuisten ja lasten välisellä suhdeluvulla olevan vaikutusta päivähoidon laatuun (Savolainen 2013, 10). Pieni ryhmä on turvallisempi, koska vaaratilanteita on vähemmän. Pienryhmässä lapsi myös huomioidaan eri tavalla kuin suuressa ryhmässä ja kasvattajalla on enemmän aikaa olla vuorovaikutuksessa lasten kanssa, kehua heitä ja opastaa heitä (Muhonen ym. 2009, 18).

Pienryhmätoiminta edistää lasten välistä sekä kasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Pieni ryhmäkoko luo mahdollisuudet tiiville vuorovaikutukselle ryhmän sisällä. Pienryhmässä voidaan harjoittaa vuorovaikutustaitoja ja rakentaa hyviä keskinäisiä vuorovaikutussuhteita ilman, että vuorovaikutussuhteiden määrä on liian suuri lapsen omaksumiskyvylle (Opas 2013, 158–159). Pienryhmätoiminta vaikuttaa myönteisesti lapsen kielenkehitykseen ja itsetuntoon, koska pienryhmässä lapsella on enemmän mahdollisuuksia itsensä ilmaisuun (Wasik 2008, 516–519). Mitä pienemmässä ryhmässä toimitaan, sitä paremmat mahdollisuudet lapsella on olla vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa sekä aikuisella on paremmat mahdollisuudet kuulla lasta ja vastata lapsen viesteihin. Pienessä ryhmässä aikuinen voi kannustaa lasta enemmän ja antaa hänelle henkilökohtaista palautetta. Palautteen avulla lapsi voi kehittää itseään. Pienryhmässä myös jokaisella lapsella on aikaa puhua, joten tasavertainen vuoropuhelu mahdollistuu, sekä pienryhmässä voidaan varmistaa jokaisen tasavertainen jäsenyys ryhmässä. (Wasik 2008, 516–519.)

Pienryhmissä on todettu olevan suuria ryhmiä enemmän aktiivista osallistumista sekä tukea ja lämpöä (Muhonen ym. 2009, 19). On tärkeää, että lapsi kokee olonsa turvallisiksi ryhmässä, koska silloin hän toimii rohkeammin ja itseensä luottaen, mikä edistää hänen oppimistaan (Kronqvist 2012, 14). Pienryhmässä on helpompi tutustua uuteen ryhmään ja lapsi kokee pienemmässä ryhmässä olonsa turvallisemmaksi. Pienryhmätoiminta työtapana antaa myös yhden mahdollisuuden lapsilähtöisempään toimintaan päiväkotiryhmässä.

Se, että päiväkodissa toimitaan pienryhmissä, ei tarkoita sitä, että koko ryhmän yhteisestä toiminnasta pitäisi kokonaan luopua. Lapsen on hyvä oppia toimimaan myös isossa ryhmässä, sillä hän tarvitsee niitä taitoja elämässään (Mikkola & Nivalainen 2009, 33). Myös Wasik (2008, 520) toteaa, että pienryhmätoiminnan rinnalla myös koko ryhmän opetus kannattaa, koska suuressa ryhmässä lapsi oppii erilaisia vuorovaikutustaitoja kuin pienessä ryhmässä. On hyvä myös muistaa, että varhaiskasvatus on moniammatillista yhteistyötä. Laadukkaan kasvatuksen ja opetuksen toteuttaminen lasten kehitystason ja tarpeiden mukaisesti vaatii koko päiväkotiyksikön henkilöstön yhteistyötä.

4.5 Lapsilähtöisyys pienryhmätoiminnan taustalla

Pienryhmätoiminnalle ja sen järjestämiselle voi olla monia perusteita. Lapsilähtöisyyden käsite on noussut paljon esiin päiväkotitoimintaa toteutettaessa ja nykyään päiväkodeissa pyritään lapsilähtöiseen varhaiskasvatukseen.

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa lapsilähtöinen ajattelu on noussut esiin 1990-luvulla. Tuolloin päiväkotipedagogiikassa on ryhdytty pohtimaan yhä enemmän lapsen aktiivisuutta ja aloitteellisuutta (Niiranen & Kinos 2001, 73). Tätä, tälläkin hetkellä vallitsevaa, suomalaisen päiväkotipedagogiikan vaihetta Niiranen & Kinos (2001, 61) nimittävät lapsikeskeisyyden renessanssiksi. Heidän mukaansa varhaiskasvatuksessa ovat eri aikoina vallinneet eri painotukset ja päiväkotipedagogiikassa voidaan erottaa neljä vaihetta. Päiväkotipedagogiikka on alkanut fröbeliläisen tradition vaiheesta 1800-luvun lopulla, kun lastentarha-aate rantautui Suomeen. Tuolloin keskityttiin paljon perushoitotilanteisiin ja toimintamuotoina olivat myös leikki ja työkasvatus. Fröbeliläisen vaiheen jälkeen varhaiskasvatuksessa korostui aikuisjohtoisuus sekä ohjatut toimintatuokiot. 1980-luvun lopulla aikuisjohtoisuuteen ja tuokiokeskeisyyteen alettiin suhtautua kriittisesti sekä myös suuria lapsiryhmiä kohtaan alettiin esittää kritiikkiä. 1990-luvulta lähtien suurryhmän kanssa tehtävää toimintaa on pyritty vähentämään ja päiväkotipedagogiikassa siirryttiin lapsikeskeisyyden vaiheeseen. Aikuisjohtoisuudesta on luovuttu ja lapset on otettu mukaan toiminnan

suunnitteluun kuuntelemalla heidän aloitteitaan. (Niiranen & Kinon 2001, 61–81) Nykyään varhaiskasvatuksessa ja sen toteuttamisessa kiinnitetään huomiota lasten osallisuuteen ja lapsilähtöisyyteen (Turja 2012, 44).

Lapsilähtöisessä kasvatuskäytännössä pyritään irti aikuisen valta-asemasta ja lapsen osallisuutta oppimisprosessissa korostetaan. Lapsilähtöisyydessä korostuu ajatus lapsesta aktiivisena oppijana. Kasvattajan tehtävä ei ole siirtää valmista tietoa lapselle, vaan antaa tilaa lapselle hankkia tietoa aktiivisesti itse. Lapsi on oman oppimisensa subjekti ja säätelee itse omaa oppimistaan. Kasvattaja uskoo lapsen omaehtoiseen kykyyn oppia ja mahdollistaa lapsen omaehtoisen oppimisprosessin toteutumisen. Lapselle annetaan mahdollisuus yrittää ja erehtyä sekä korjata virheitään itse ja aikuinen antaa ohjausta vain lapsen tarpeiden mukaisesti. Lapsilähtöisessä kasvatuskäytännössä lapsen oppiminen ymmärretään jatkuvana prosessina, jota tapahtuu jokapäiväisissä toiminnoissa. (Hujala ym. 2007, 55–57; Hytönen 2007, 99.)

Lapsilähtöisessä kasvatuskäytännössä korostuu lapsen yksilöllisyys. Kasvatuskäytännöt pyritään luomaan siten, että ne vastaavat jokaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Perusajatuksena on, että lapsen omat arkipäivän kokemukset ja kiinnostuksen kohteet ovat oppimisen lähtökohtia ja kasvatustapausten sisältöjen, menetelmien ja tavoitteiden tulee lähteä lapsesta. Lapsen arkipäivän kokemuksista nousevat kysymykset sekä mielenkiinnon kohteet ovat oppimisen lähtökohtia, koska lapsi oppii parhaiten asioita, jotka häntä itseään kiinnostavat. Jotta lapsilähtöiset kasvatuskäytännöt toteutuisivat, tulee kasvattajan kiinnittää toiminnassaan huomio lasten havainnoimiseen ja kuuntelemiseen sekä lapsiin kokonaisvaltaisesti tutustumiseen. (Hujala ym. 2007, 55–56; Hytönen 2007, 99.)

Yksi tapa lapsilähtöisempään toimintaan suurissa ryhmissä on pienryhmätoiminta (Mikkola & Nivalainen 2009, 9). Pienryhmässä toimiessa kasvattajan on helpompi kuulla lasta ja osallistaa lapsia sekä kasvattaja pystyy vastaamaan jokaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin (Savolainen 2013, 19).

5 RYHMÄN KEHITYSPROSESSI

5.1 Ryhmän kehitysvaiheet

Ryhmä on joukko ihmisiä, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään sekä ovat tietoisia omasta jäsenyydestään ryhmässä ja siitä, keitä muita ryhmään kuuluu (Sahimäki & Soranummi 2014, 17). Päiväkodissa ryhmän muodostavat ryhmän lapset sekä kasvattajat. Lapsiryhmät muodostaa tavallisesti aikuinen eikä lapsella ole mahdollisuutta vaikuttaa omaan yhteisöönsä.

Ryhmän kehitystä voidaan kuvata erilaisten vaiheiden kautta. Yleisesti käytetty ryhmän kehitysvaiheiden jaottelu on peräisin Tuckmanilta. Hänen mukaansa ryhmä kehittyy ryhmäksi viiden eri vaiheen kautta. Nämä vaiheet ovat ryhmän muodostusvaihe, kuohuntavaihe, yhdenmukaisuusvaihe, hyvin toimivan ryhmän vaihe sekä lopetusvaihe (Niemistö 2002, 160–162).

Ryhmä lähtee muotoutumaan muodostusvaiheen kautta. Muodostusvaiheessa ryhmän jäsenet ovat uusia toisilleen ja ryhmän toiminnalle haetaan sääntöjä ja rajoja. Ryhmä yrittää myös löytää yhtenäiset tavat toimia. Muodostusvaiheessa ohjaajan rooli on suuri ja hänen tehtävänä on edistää ryhmän jäsenten tutustumista toisiinsa sekä auttaa turvallisen ilmapiirin luomisessa. Tämä vaihe luo pohjan ryhmäytymiselle. (Niemistö 2002, 160–161.)

Ryhmän toinen kehitysvaihe on kuohuntavaihe. Kuohuntavaiheessa ryhmän jäsenet tuntevat toisensa paremmin ja omia mielipiteitä uskalletaan ilmaista. Ryhmän jäsenten kesken syntyy konflikteja ja ryhmärakenteen muodostuminen on hankalaa. Yhdenmukaisuusvaiheessa konflikteista on päästy yli ja niitä myös vältellään. Ryhmä alkaa toimia yhdenmukaisemmin ja jäsenet jakavat omia mielipiteitään avoimesti sekä vuorovaikutussuhteet kehittyvät. Ryhmän työskentelytavat ovat alkaneet selkiytyä ja jokaiselle jäsenelle on löytynyt oma roolinsa ryhmässä sekä ryhmän me-henki paranee. Kun ryhmä on hyvin toimivan ryhmän vaiheessa, ryhmästä on tullut kokonaisuus. Silloin ryhmässä vuorovaikutus on avointa sekä yhdessä työskentely toimii ja ryhmä pystyy ratkomaan ongel-

mia. Viimeisenä ryhmän vaiheena on lopetus, jolloin ryhmä lopettaa toimintansa ja ryhmän jäsenet hyvästelevät toisensa. (Niemistö 2002, 161.)

Tuckmanin mallit ryhmän vaiheista ovat teoreettisia yleistyskäsitteitä eivätkä ne aina esiinny ryhmissä juuri näissä muodoissa. Ryhmän kehitys ei välttämättä ole tasaista siirtymistä vaiheesta toiseen. Vaiheet voivat limittyä toisiinsa ja jokin vaihe voi myös jäädä pois. Jokaisen ryhmän kehitys on omanlaisensa ja hyvällä ohjauksella voidaan varmistaa suotuisa kehitys. (Niemistö 2002, 160–162; Muthonen ym. 2009, 23; Jauhiainen & Eskola 1994, 93–95.)

5.2 Ryhmäytyminen

Ryhmäytyminen tarkoittaa ryhmän yhteishengen ja ryhmän turvallisuuden luomista. Ryhmän kehitysprosessin aikana ryhmä ryhmäytyy eli saavuttaa toiminnassaan yhtenäisyyden ja kiinteyden. Ryhmäytymisen aikana yksittäinen jäsen löytää oman paikkansa ryhmässä. Ryhmäytymisprosessin tavoitteena on jäsenien keskinäinen luottamus sekä todellinen yhteistoiminta. Ryhmäytymistä edesauttaa ryhmän jäsenten keskinäinen tuntemus, vuorovaikutus ja luottamus sekä viihtyminen ryhmässä. (Jauhiainen & Eskola 1994, 91.)

Ryhmän ryhmäytymisprosessi alkaa, kun ryhmän jäsenet oppivat tuntemaan toisiaan sekä ryhmässä on sovittu yhteiset säännöt. Ryhmäytyminen on aikaa vievä prosessi. Ryhmän muodostuminen ei tapahdu hetkessä, vaan ryhmäytyminen ja yhteisöllisyyden kehittyminen on pitkäkestoinen prosessi. (MAST 2011, 4; Koivula 2010, 105.)

Varhaiskasvatuksessa puhutaan nykyään paljon lapsen osallisuudesta, mikä siirtää huomion yhteisöllisyyden tarkasteluun (Turja 2012, 44–46). Huomiota kiinnitetään yhä enemmän lapsiryhmissä yhteiseen toimintaan ja ryhmän jäsenyyteen. Ryhmäytyminen ja sen kautta syntyvä yhtenäisyys ovat tärkeitä. Ryhmän yhtenäisyys sekä turvallinen ja kannustava ilmapiiri ryhmässä vaikuttavat positiivisesti ryhmän toimimiseen. Mitä yhtenäisempi ryhmä on, sitä paremmin se työskentelee perustehtävänsä mukaisesti (Niemistö 2002, 142–147). Ryhmäytyneessä ryhmässä lapsi kokee olonsa turvallisiksi, mikä on lapsen kehi-

tyksen ja oppimisen kannalta tärkeää. Mitä kiinteämpi ja turvallisempi ryhmä on, sitä helpompi lapsen on toimia ryhmässä ja oppia uusia asioita. (Kulppi & Niemelä 2013, 11.)

5.3 Ryhmäyttäminen ja kasvattajan rooli

Ryhmä kehittyy jatkuvasti, mutta varsinkin alussa on tärkeää, että kasvattaja kiinnittää huomiota ryhmän kehitykseen. On tärkeää antaa ryhmän lapsille aikaa tutustua toisiinsa sekä ryhmälle aikaa yhtenäistyä. Kasvattajan tulee auttaa ryhmää kehittymään toimintaa edistävään suuntaan ja kiinnittää huomiota ryhmäyttämiseen.

Ryhmäyttäminen liittyy olennaisesti ryhmäytymiseen. Ryhmäyttäminen on ryhmäytymisen edistämistä tietoisesti ja suunnitellusti. Ryhmäyttämisen tarkoituksena on käynnistää ryhmäytymisprosessi sekä kehittää vuorovaikutusta, luottamusta ja turvallisuutta ryhmässä. Ryhmäyttämisellä siis tarkoitetaan suunniteltua vaikuttamista ryhmän kehitysprosessiin, jonka tavoitteena on tuottaa positiivinen ryhmäytymistulos. (Lähteenmäki 2007, 27.)

Ryhmäyttäminen lähtee kasvattajasta ja se vaatii kasvattajalta taitoja edistää luottamuksen syntymistä ryhmässä erilaisten ryhmälle sopivien toimintojen ja harjoitusten avulla. Kasvattajan tulee huolehtia ryhmäytymisen järjestämisestä ja luoda kannustavaa ilmapiiriä ryhmään. (Lähteenmäki 2007, 27) Kasvattaja voi omalla toiminnallaan edistää ryhmän yhteishengen rakentumista esimerkiksi erilaisia ryhmäytymisen menetelmiä käyttäen. Näihin kuuluvat esimerkiksi ryhmän muodostumisen alkuvaiheessa käytettävät tutustumisharjoitukset. (Kulppi & Niemelä 2013, 11.) Kasvattajalla on myös tärkeä rooli ryhmän kehityksen alkuvaiheessa, koska ryhmän jäsenet tukeutuvat paljon kasvattajaan ja hänen ammattitaitoonsa. Kasvattajan tulee tukea ryhmän kehitystä ja luoda turvallista ilmapiiriä ryhmään. Kasvattaja ottaa kaikki ryhmän jäsenet tasavertaisesti huomioon sekä kannustaa jäseniä tunteiden ilmaisuun, toisten huomioon ottamiseen ja keskinäiseen, myönteiseen vuorovaikutukseen. (MAST 2011, 4.)

6 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Kehittämisen menetelmät

Kehittämistyö on toiminnanläheisempi kuin tutkimus, joten myös työssä käytetyt menetelmät ovat erilaisia. Kehittämistyössä käytetään kehittämistoiminnan menetelmiä. Kehittämisen menetelmät ovat lähes samoja kuin tutkimusmenetelmät, mutta menetelmiä käytetään hieman väljemmällä merkityksellä ja lähtökoh- ta niiden käytölle on yleensä käytännöllisempi kehittämisen menetelmissä (Vil- ka & Airaksinen 2003, 57). Kehittämisen menetelmiin kuuluu sekä tiedonhan- kinnanmenetelmiä että osallistamisen menetelmiä (Salonen 2013, 22–23). Täs- sä kehittämistyössä kehittämisen menetelminä olen käyttänyt havainnointia se- kä dialogia. Salosen (2013, 23) mukaan kehittämistyö voi olla lähellä sosiokult- tuurista työtettä. Tällainen työote on pohjana myös tässä kehittämistyössä, jossa menetelmiä on käytetty ja aineistoa hankittu olemalla lähellä asiakkaita ja keskellä toimintaa, osallistumalla ja tätä dokumentoimalla.

Keskeisimmäksi kehittämisen menetelmäksi tässä työssä osoittautuivat dialogi- set keskustelut, joita kävimme toimeksiantajan kanssa. Dialogilla tarkoitetaan keskustelua, vuoropuhelua tai kaksinpuhelua. Dialogin tarkoituksena on laajen- taa omaa ymmärrystä ja oppia, löytää uusia näkökulmia ja uusia ajattelutapoja. Dialogissa on oleellista keskittyä kuuntelemaan ja olemaan avoin uusille näkö- kulmille. Vastavuoroisuus ja yhdenvertaisuus korostuvat. (Vilén ym. 2008, 86– 88.) Tämä oli oleellista kehittämistyössä, sillä perustehtävänä oli laajentaa kas- vattajien näkemyksiä pienryhmätoiminnasta sekä tuoda esiin uusia näkökulmia ja tapoja toteuttaa ja kehittää pienryhmätoimintaa. Dialogia syntyi ryhmän kas- vattajien kanssa erityisesti ennalta sovituissa keskusteluissa ja palavereissa, joita pidimme harjoitteluni aikana. Dialogisista keskusteluista syntyi materiaalina keskusteluista ja palavereista kirjoittamiani muistioita. Muistioita hyödynsin ke- hittämistyön toteutuksessa sekä raporttia kirjoitettaessa.

Toisena menetelmänä kehittämistyössä käytin havainnointia. Havainnointi voi olla tarkkailevaa, piilohavainnointia, aktivoivaa osallistuvaa havainnointia tai

osallistuvaa havainnointia (Vilkkä 2006, 42–55). Tässä kehittämistyössä käytin osallistuvaa havainnointia, sillä olin koko ajan osallistumassa myös itse toimintaan ja havainnointi tapahtui toiminnan ohessa suunnitellusti. Havainnointia tapahtui harjoittelun ensimmäisten viikkojen aikana, ennen kuin aloitimme uudet pienryhmät. Tällöin havainnoin sitä, miten pienryhmätoimintaa sillä hetkellä toteutettiin ja sen sujuvuutta. Havainnoin myös lapsia, jotta pystyisin tekemään uudet pienryhmäjaot. Kehittämistyön myöhemmässä vaiheessa havainnoin myös pienryhmätoiminnassa tehtyjä muutoksia ja niiden vaikutuksia lapsiryhmään sekä ryhmän toimintaan.

Havainnoista syntyi kenttämuistiinpanoja, joita kirjasin havaintopäiväkirjaan. Havaintojen muistiinpanoissa saattoi olla esimerkiksi ”A ei halunnut leikkiä S:n kanssa” tai ”T:n ja H:n yhteinen leikki muuttui riitelyksi”. Havainnoista oli hyötyä erityisesti uusien pienryhmien muodostaessa. Havaintojen avulla huomasin esimerkiksi ketkä lapset tulisi sijoittaa eri pienryhmiin.

Kehittämisen menetelmien tuottamaa aineistoa käytin erityisesti kehittämistyön eteenpäin viemiseen. Toikon ja Rantasen (2009, 113) mukaan kehittämishankkeessa saatu aineisto ja tieto ovat yleensä käytännöllisiä ja tukevat kehittämistä. Näin oli myös tässä kehittämistyössä. Menetelmiä ei käytetty tutkimuksellisessa mielessä tiedon keräämiseen, vaan käytin saatua aineistoa toiminnan kehittämiseen sekä toteuttaakseni toimintaa kohderyhmälähtöisesti.

6.2 Kehittämistyön prosessi

Kehittämistyö käynnistyi vuoden 2015 alussa. Suurimman osan käytännön kehittämistyöstä tein harjoitteluni aikana huhti–toukokuussa. Syksyllä kehittämistyön tuotoksena päiväkotiin syntyi ideapaketti, joka esitettiin päiväkodin henkilökunnalle. Kehittämistyö päättyi syksyllä raportin kirjoittamiseen. Seuraava taukko kuvaa tiivistetysti kehittämistyöni prosessia. Myöhemmin avaan yksityiskohtaisemmin prosessin etenemistä.

AIKA JA VAIHE	TOIMIJAT	MENETELMÄT	AIHE
Tammikuu – Maaliskuu 2015 Aloitusvaihe	<ul style="list-style-type: none"> Päiväkodin johtaja Perhoset - ryhmän lastentarhanopettaja 	<ul style="list-style-type: none"> Sähköposti Tapaukset 	<ul style="list-style-type: none"> Harjoittelupaikan hankkiminen Aiheiden ideointi ja valinta Toimeksiantosopimuksen kirjoittaminen Kehittämistyön suunnittelu Alustavaan kirjallisuuteen tutustuminen
Huhtikuu 2015 Toteutusvaihe	<ul style="list-style-type: none"> Perhoset - ryhmän kasvattajat 	<ul style="list-style-type: none"> Keskustelut Palaverit Havainnointi 	<ul style="list-style-type: none"> Harjoittelun aloittaminen Pienryhmätoiminnan toteuttamisen suunnittelu
Toukokuu 2015 Toteutusvaihe	<ul style="list-style-type: none"> Perhoset - ryhmän kasvattajat 	<ul style="list-style-type: none"> Keskustelut Havainnointi Palaverit Ryhmätuokiot 	<ul style="list-style-type: none"> Uusien pienryhmäjakojen tekeminen Uusien pienryhmien toiminnan aloittaminen Ryhmien nimeäminen Sadutus Kuvataulujen teko
Kesäkuu – Elokuu 2015 Raportointivaihe		<ul style="list-style-type: none"> Kirjoittaminen 	<ul style="list-style-type: none"> Tauko harjoittelusta ja kehittämistyön toteuttamisesta Kirjallisuuteen perehtyminen Raportin kirjoittaminen
Syyskuu 2015 Toteutusvaihe	<ul style="list-style-type: none"> Perhoset - ryhmän kasvattajat Päiväkodin johtaja Päiväkodin muut kasvattajat 	<ul style="list-style-type: none"> Keskustelut Palaverit Sähköposti 	<ul style="list-style-type: none"> Harjoittelun jatkuminen Uusien pienryhmien luominen Tuotoksen tekeminen
Lokakuu – Marraskuu 2015 Arviointi- ja raportointivaihe	<ul style="list-style-type: none"> Perhoset - ryhmän kasvattajat Päiväkodin johtaja 	<ul style="list-style-type: none"> Sähköposti Keskustelut 	<ul style="list-style-type: none"> Kehittämistyön arviointi ja päättäminen Raportin kirjoittaminen valmiiksi

Taulukko 1. Prosessin eteneminen.

Kehittämistyö käynnistyi tammikuussa 2015, jolloin aloin kartoittamaan mahdollisuuksia suorittaa työharjoitteluni sekä samassa yhteydessä opinnäytetyö. Lastentarhanopettajan kelpoisuusvaatimuksena on, että suoritan harjoittelun varhaiskasvatuksen piirissä, joten ryhdyin kyselemään harjoittelupaikan ja opinnäytetyön tekemisen mahdollisuutta Turun päivähoitoyksiköistä. Mäntymäen päivähoitoyksikön johtaja oli kiinnostunut yhteistyöstä ja tarjosi minulle harjoittelupaikkaa. Sovimme ensimmäisen tapaamisen ja yhteinen kehittämistyö lähti käyntiin.

Helmikuussa 2015 tapasin Mäntymäen päivähoitoyksikön johtajan ja kävin ensimmäistä kertaa tutustumassa päiväkotiin ja tulevaan harjoittelupaikkaani. Sovimme harjoittelupaikasta Kallelankadun päiväkodin Perhoset -ryhmässä sekä opinnäytetyön tekemisestä harjoittelun ohessa. Keskustelimme opinnäytetyön aiheesta ja ideoista. Johtaja ilmaisi toiveensa tutkimuksesta, jossa tutkittaisiin lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen laatua. Totesimme kuitenkin myöhemmin tämän aiheen liian laajaksi opinnäytetyölle. Samalla kertaa kävin myös tutustumassa Perhoset -ryhmässä ja keskustelin harjoittelunohjaajani, eli ryhmän lastentarhanopettajan, kanssa tulevasta harjoittelusta sekä opinnäytetyön ideoista. Keskustellessani ryhmän lastentarhanopettajan kanssa, nousi esiin toive, että isossa ryhmässä toimimiselle ja erityisesti siirtymätilanteille pitäisi tehdä jonkinlaista muutosta. Itselleni syntyi tästä ajatus kehittää pienryhmätoimintaa siten, että se tukisi ja rauhoittaisi ryhmässä toimimista. Itselleni syntyi idea, että tekisin opinnäytetyöni kehittämistyönä jäsentäen ja tukien pienryhmätoimintaa Perhoset -ryhmässä. Työstin ajatusta yksikseni, jonka jälkeen olin yhteydessä harjoittelunohjaajaani sekä paikan johtajaan ja kysyin heidän ajatuksiaan aiheesta. Idea oli myös heidän mielestään hyvä ja aihe ajankohtainen, joten lähdimme työstämään aihetta eteenpäin.

Maaliskuussa 2015 sovimme uuden tapaamisen, jossa olivat paikalla minä, harjoittelunohjaajani sekä päiväkodin johtaja. Keskustelimme tarkemmin kehittämistyöstä ja sen toteuttamisen muodoista sekä päätimme aiheen pienryhmätoiminnan kehittämisestä. Kirjoitimme myös opinnäytetyön toimeksiantosopimuksen. Maaliskuun aikana olin yhteydessä johtajaan ja harjoittelunohjaajaan

sähköpostilla ja suunnittelimme kehittämistyön toteuttamista. Maaliskuussa palautin opinnäytetyösuunnitelman.

Huhtikuussa alkoi harjoitteluni Kallelankadun päiväkodin Perhoset -ryhmässä. Ensimmäinen viikko meni päiväkotiin, lapsiin ja henkilökuntaan tutustumisessa. Huhtikuun aikana kävimme keskusteluja ohjaajani kanssa kehittämistyön sekä pienryhmätoiminnan toteuttamisesta. Keskustelimme myös ryhmän muiden kasvattajien kanssa kehittämistyön toteutuksesta ja kävimme läpi suunnitelmiani. Sovimme yhdessä kehittämistyön toteuttamisen pääkohdista ja suunnittelin itselleni toteutuksen aikataulun.

Huhtikuun lopulla aloitin kehittämistyön käytännössä ja toukokuun aikana toteutin erilaisia pienryhmätoimintaa tukevia toimintoja ja keinoja. Seuraavassa luvussa avaan näitä keinoja ja käytännön toteutusta tarkemmin. Kehittämistyön käytännön toteuttaminen keskeytyi kesäloman ajaksi. Tällöin työstin kuitenkin kehittämistyön raportin tietoperustaa.

Harjoitteluni jatkui jälleen syyskuun alussa Perhoset -ryhmässä, jossa osa lapsista oli vaihtunut. Keskustelimme ohjaajani kanssa kehittämistyöstä ja pienryhmätoiminnan toteuttamisen jatkamisesta samalla tavalla kuin keväällä. Ryhmän kasvattajat olivat muodostaneet ennen harjoitteluni alkua uudet pienryhmät, joiden kokoonpano kuitenkin muokkautui vielä harjoitteluni aikana ja pienryhmien oli tarkoitus pysyä samoina ainakin joululomaan asti. Pysyvät pienryhmät olivat vakiintuneet ryhmän toimintamuodoksi.

Syyskuun loppupuolella pidin tuotoksesta esitelmän päiväkodin henkilökunnalle viikkopalaverissa. Kehittämistyön tuotoksena oli ideapaketti pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi, jossa kerroin pienryhmätoiminnan toteuttamisen muodoista ja annoin ideoita pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi. Harjoitteluni loppui syyskuun lopussa ja pienryhmätoiminta jäi käyntiin Perhoset -ryhmään. Lokakuussa kirjoitin ja viimeistelin raporttia, jonka viimeisen version palautin marraskuussa arvioitavaksi.

6.3 Kehittämistyön toteutus

Kehittämistyötä toteutettiin käytännössä yhdessä Perhoset -ryhmän kasvattajien ja lasten kanssa. Kehittämistyön tavoitteena oli tukea pienryhmätoimintaa päiväkotiryhmässä ja antaa kasvattajille uusia näkökulmia pienryhmätoiminnan toteuttamiseen. Käytännön toteutuksessa käytettiin erilaisia tapoja tukemaan pienryhmätoimintaa.

Ryhmän lastentarhanopettajalta oli noussut esiin ajatus siitä, että ryhmän siirtymätilanteisiin tarvittiin jonkinlaista muutosta sekä suurryhmässä toimimista olisi hyvä rauhoittaa. Tarkoituksena oli pienryhmätoiminnan tukemisen kautta vastata myös näihin haasteisiin.

Kehittämistyössä käytettiin neljää eri tapaa, joilla pyrittiin tukemaan pienryhmätoimintaa Perhoset -ryhmässä ja vastaamaan kehittämistyön tavoitteisiin. Päädyin näihin keinoihin sen perusteella, mitä olin lukenut aiheeseen liittyvästä teoriasta ja aikaisemmista tutkimuksista ja opinnäytetöistä sekä millaista kritiikkiä ja positiivisia tuloksia aiheesta on tutkimuksissa saatu. Kuvaan näitä keinoja seuraavissa kappaleissa.

6.3.1 Uusien pienryhmien muodostaminen

Ennen kehittämisprosessin käynnistymistä Perhoset -ryhmässä toteutettiin pienryhmätoimintaa vain toimintatuokioiden ajan. Pienryhmätoimintaa ei hyödynnetty päivän muissa tilanteissa. Pysyviä pienryhmiä ei ollut, vaan pienryhmät muodostettiin joka päivä erikseen paikalla olevien lasten ja tehtävän toiminnan mukaan. Tämä lisäsi työn määrää, kun joka päivä kasvattajien piti miettiä uudet pienryhmät. Ryhmän kasvattajat suunnittelivat yhdessä toiminnan, jonka jokainen ohjasi yksin omalle pienryhmälleen. Pienryhmätoiminta oli samaan aikaan kaikilla ryhmillä ja pienryhmät jaettiin eri tiloihin yhden aikuisen kanssa.

Pienryhmätoimintaa ei hyödynnetty Perhoset -ryhmässä muissa tilanteissa kuin toimintahetkissä. Halusin tuoda esiin pienryhmätoiminnan hyviä puolia ja sitä,

kuinka pienryhmiä voidaan hyödyntää päivän muissakin tilanteissa. Toin esiin pienryhmätoiminnan positiivisia vaikutuksia, kuten tilanteiden rauhoittuminen ja lasten hyvinvointi. Pienryhmillä voitaisiin esimerkiksi porrastaa ja rauhoittaa siirtymätilanteita.

Keskustelimme ohjaajani kanssa ajatuksesta pysyvistä pienryhmistä. Pysyvillä pienryhmillä on useita positiivisia vaikutuksia, kuten esimerkiksi lapsen turvallisuuden tunne sekä kasvattajan lapseen kohdistuva pitkäjänteinen havainnointi (Reipas 2012, 20). Jos ryhmät vaihtuvat usein, jää ryhmäytymisprosessi vaillinaiseksi, mikä vaikuttaa lasten ryhmässä toimimiseen. Myös Mikkola & Nivalainen (2009, 34) kirjoittavat, että kun pienryhmä on pysyvä, lapsilla on mahdollisuus ryhmäytyä kunnolla omaan pienryhmään, jolloin luottamus ryhmään syntyy ja myös suuryhmään liittyminen on helpompaa. Pysyvät pienryhmät luovat myös selkeyttä lapsen päivään. Toin myös esiin, kuinka pysyviä pienryhmiä voidaan hyödyntää päivän erilaisissa tilanteissa ja esimerkiksi porrastamaan siirtymätilanteita. Päädyimme ohjaajani kanssa siihen, että luomme Perhoset -ryhmään pysyvät pienryhmät loppukevään ajaksi. Emme kuitenkaan kokeneet tarpeelliseksi pysyviä ohjaajia pienryhmässä, vaan jokainen kasvattaja ohjaisi jokaista pienryhmää aina vuorotellen.

Ensimmäisenä tehtävänäni oli siis luoda uudet pienryhmät. Keskustelimme ohjaajani kanssa pienryhmien lukumäärästä ja päädyimme neljään, sillä Perhoset -ryhmässä oli neljä kasvattajaa. Olin jo ehtinyt jonkin verran tutustua ryhmän lapsiin ja heidän persoonallisuuksiinsa, joten pystyin muodostamaan mahdollisimman toimivat pienryhmät. Hyödynsin myös tekemiäni havaintoja lapsien jakamisessa pienryhmiin. Havainnoista oli hyötyä siinä, että minulla oli tietoa esimerkiksi siitä, keitä lapsia ei kannattanut laittaa samaan ryhmään.

Päätin muodostaa pienryhmistä heterogeenisiä. Heterogeeninen ryhmä on niin sanottu sekaryhmä, jossa lasten taidot ja ikä voivat vaihdella (Savolainen 2013, 18). Muodostin pienryhmistä keskiarvon suuryhmästä, jolloin pienryhmien kokoonpanot olivat samanlaisia kuin suuryhmän eli jokaisesta pienryhmästä löytyi sekä tyttöjä ja poikia, eri-ikäisiä ja eri kehitystasoisia eivätkä kaikki tukea tarvitsevat lapset olleet samassa pienryhmässä. Yritin jakaa lapsia pienryhmiin hei-

dän temperamenttinsa, kaverisuhteidensa, iän ja kehitystason mukaan. Tavoitteena oli muodostaa pienryhmistä sekaryhmiä, joissa olisi eri-ikäisiä lapsia ja erilaisia persoonallisuuksia ja sekä tukea tarvitsevia lapsia että niin sanottuja tavallisia lapsia. Tavoitteena oli, että pienryhmät olisivat mahdollisimman tasaiset eikä toinen ryhmä olisi haastavampi kuin toinen.

Suunnittelin uudet pienryhmät huhtikuun ja toukokuun vaihteessa. Näytin suunnitelmani ryhmän kasvattajille ja kysyin heidän mielipiteitään ryhmistä. Teimme yhdessä pienryhmiin pari pientä muutosta, jonka jälkeen pienryhmäjako oli valmis. Otimme pienryhmät käyttöön toukokuun alussa. Sovimme ohjaajani kanssa, että pidän jokaiselle pienryhmälle lyhyen aloitustuokion, jossa jokainen lapsi saa tutustua omaan pienryhmäänsä ja ryhmäytymisprosessi lähtee käyntiin.

6.3.2 Ryhmien nimeäminen

Ensimmäiseksi pidin pienryhmille lyhyen tuokion, jossa kerroin lapsille uusista, samoina pysyvistä pienryhmistä. Kerroin lapsille, että kyseisen pienryhmän lapset kuuluivat nyt samaan pienryhmään ja näissä samoissa ryhmissä tehtiin erilaisia toimintoja, kuten esimerkiksi askartelua. Tarkoituksenani oli saada lapsille tuntemus, että myös uusi pienryhmä oli nyt heidän ryhmänsä.

Jotta lapset tunsivat pienryhmän enemmän omakseen ja jotta ryhmäytymisprosessi lähtisi käyntiin, annoin lasten keksiä ryhmässä itse pienryhmälle nimen. Mikkola & Nivalainen (2009, 34) kirjoittavat, että uusia pienryhmiä luodessa on tärkeää, että lapset saavat itse keksiä ryhmälleen nimen, koska se auttaa lasta muodostamaan itselleen ryhmästä identiteetin. Myös Peränen (2011, 26) kirjoittaa, että pienryhmätyöskentelyn tulisi aina alkaa sillä, että yhdessä lasten kanssa keksitään pienryhmille nimet, vaikka se voikin olla vaikeaa. Nimeämällä ryhmän itse, lapset oppivat tunnistamaan mihin ryhmään he kuuluvat ja ottavat ryhmän omakseen. Ryhmän nimeäminen luo lapsille yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä sitoutuneisuutta ryhmään. Karila ym. (2006, 131, 135) kirjoittavat, että ryhmänimet ovat keskeinen ryhmän jäsenten yhteenkuuluvuutta rakentava

tekijä sekä ne edesauttavat ryhmää muodostumaan tärkeäksi identiteetiksi lapselle ja lapsi käyttää ryhmän nimeä puhuessaan itsestään.

Olin jo ehtinyt tutustua lapsiin ja uskoin heidän pystyvän nimeämään ryhmät itse. Suoritimme nimen valinnan niin, että jokainen lapsi sai kertoa nimiehdotuksensa, jos hänellä sellainen oli. Kirjoitin kaikki ehdotukset paperille. Olin myös itse keksinyt valmiiksi joitakin nimiehdotuksia, jos kävisikin niin, että lapset eivät osaisi ehdottaa mitään. Omia ehdotuksiani ei kuitenkaan tarvittu, sillä lapsilla oli paljon ideoita ja hyviä nimiehdotuksia. Ehdotuksina pienryhmien nimeksi tuli lapsilta esimerkiksi kukat, apinat, hait tai helmet. Lopuksi lapset äänestivät niistä. Jokainen lapsi sai äänestää yhtä nimeä ja eniten ääniä saanut nimi voitti ja siitä tuli pienryhmän nimi. Pienryhmien nimien valitseminen sujui hienosti ja jokaisessa pienryhmässä nimi valittiin yhteisymmärryksessä. Pienryhmien nimiksi tulivat lopulta Linnut, Hepat, Pesukarhut ja Pissarat.

Nimervalinta tilanteessa selitin lapsille, kuinka päiväkodin erilaiset toiminnot, kuten esimerkiksi askartelu, tapahtuisivat tästä eteenpäin tässä samassa pienessä ryhmässä, jossa ovat aina mukana samat lapset. Nämä ryhmät pysyisivät samoina kesän alkuun asti. Jotta lapset itse sekä myös aikuiset muistaisivat paremmin kuka kuuluu mihinkin ryhmään, saavat lapset itse ryhmässä keksiä ryhmälle nimen. Nimen valinta tapahtuu siten, että jokainen lapsi saa ehdottaa ryhmälle nimeä, jos haluaa ja minä kirjaan ehdotukset ylös paperille. Lopuksi jokainen lapsi saa äänestää ehdotuksista yhtä nimeä ja se nimi, joka saa eniten ääniä voittaa ja siitä tulee ryhmän nimi.

Lopuksi vielä selitin lapsille, että tämän ryhmän lisäksi he edelleen kuuluivat Perhosten ryhmään. Kaikki lapset olivat edelleen Perhosia, mutta sen lisäksi tämän pienryhmän lapset (kävin lapset nimeltä läpi) kuuluivat nyt myös esimerkiksi Pissaroihin. Kerroin lapsille, että ”te kaikki olette nyt (esimerkiksi) pissaroita. Aina jos aikuinen kutsuu pissaroita, silloin kutsutaan sinua ja tätä ryhmää.” Ker-tasin pienryhmässä vielä nimeltä, ketkä lapset kuuluivat ryhmään.

Lapset ottivat nopeasti pienryhmät omakseen ja omaksuivat, mihin ryhmään he itse kuuluvat. Lapset alkoivat puhua keskenään ketä kuului mihinkin ryhmään ja

puhuivat esimerkiksi, että me olemme pesukarhuja. Ryhmien nimeäminen sai siis aikaan yhteenkuuluvuutta ja me-henkeä sekä lapset innostuivat uusista ryhmistä.

6.3.3 Pienryhmätaulut

Pienryhmien muodostamisen ja nimeämisen jälkeen halusimme saada uudet pienryhmäjaot jollakin tavalla näkyviin ryhmässä. Pienryhmäjakojen esillä oleminen auttaisi lapsia muistamaan uudet pienryhmät ja niin aikuiset kuin lapsetkin voisivat tarkastaa ketä kuuluu mihinkin ryhmään.

Päädyin tekemään eräänlaiset pienryhmien kuvataulut. Heinonen (2014, 33–34) esittelee opinnäytetyössään yhden tavan tuoda pienryhmäjaot esille ja kertoo kuvakorttien käytöstä päiväkodin pienryhmätoiminnassa. Myös Peränen (2011, 32) kertoo opinnäytetyössään pienryhmien ja pienryhmien jäsenten kuvien esille laittamisesta ja sen tarpeellisuudesta. Kuvien käyttö auttaa lapsia hahmottamisessa. Varsinkin lapsille, joilla on hahmottamisen vaikeuksia, kuvien käyttö on hyödyksi. Kun pienryhmät ovat esillä kuvien muodossa, lapsien on helpompi hahmottaa mihin ryhmään hän itse kuuluu. Kuvista lapset voivat tarkastaa mihin ryhmään he kuuluvat ja ketä muita heidän ryhmässään on. Lapset voivat myös näyttää vanhemmilleen heidän oman pienryhmänsä ja lasten vanhemmat voivat nähdä mihin ryhmään heidän lapsensa kuuluu ja keitä muita lapsia on samassa ryhmässä. Myös ryhmän kasvattajat voivat helposti tarkastaa pienryhmäjaon kuvista sekä käyttää niitä havainnollistamisen apuna esimerkiksi aamupiirissä, kun kerrotaan jokaisen pienryhmän tulevan päivän ohjelmasta.

Heinonen (2014, 33–34) esittelee työssään kuvakorttien mallin, jossa A4 -kartongille kirjoitetaan pienryhmän nimi ja alle laitetaan ryhmän jäsenten kuvat. Lähdin muokkaamaan Heinosen ideaa meidän ryhmään sopivaksi ja päädyin pienryhmien kuvataulujen tekemiseen (Kuva 1).

Halusin tehdä pienryhmätauluista sellaiset, että lapsien olisi niistä helppo tunnistaa, mihin ryhmään he kuuluvat ja ketä muita ryhmässä on. Jokaisessa taulussa tulisi olemaan ryhmän nimi sekä sen jäsenet ja jäsenten kuvat. Pohdin,

millaiselle pohjalle teen pienryhmätaulut ja päädyin askartelemaan kartongista yhden suuren perhosen. Perhonen kuvastaisi koko suurryhmää, jonka nimi oli Perhoset ja pienryhmätaulut olisivat perhosen siivissä. Perhosten ryhmässä oli neljä pienryhmää, joten yksi iso perhonen, jonka siivissä on kuvattu neljä pienempää ryhmää, sopi hyvin pienryhmätaulujen pohjaksi.

Ensimmäisenä pienryhmätauluihin tuli pienryhmän nimi, jonka halusin esille sekä sanallisesti että kuvallisesti. Leikkasin kartongista ison perhosen siiven tauluksi, jonka yläreunaan kirjoitin isolla pienryhmän nimen. Nimen viereen piirsin vielä kuvan nimestä, esimerkiksi jos pienryhmän nimi oli linnut, piirsin taulun yläreunaan linnun kuvan. Näin lasten oli helppo katsoa, kuka kuuluu mihinkin ryhmään, vaikka he eivät osanneet lukea. Seuraavaksi liimasin tauluun kyseisen pienryhmän jäsenten kuvat. Toimeksiantajalta löytyi sopivat kuvat tähän, joiden alareunassa luki myös lapsen nimi. Kuvat olivat päiväkodin kuvauspäivän kuvia, jotka olivat jääneet ryhmässä ylimääräisiksi. Koska päädyimme toimeksiantajan kanssa pitämään kasvattajat vaihtuvina pienryhmissä, en liimannut kasvattajien kuvia pienryhmätauluihin, mutta tilanteessa, jossa jokaisella pienryhmällä on pysyvä kasvattaja, voisi myös kasvattajien kuvat laittaa tauluihin.

Kuva 1. Perhoset -ryhmän pienryhmätaulut

Kun pienryhmätaulut olivat valmiit, oli niille löydettävä paikka, jossa ne olisivat hyvin näkyvillä. Päädyimme ohjaajani kanssa laittamaan taulut seinälle aamupiiripaikalle. Huonetta käytettiin paljon ja lasten oli sieltä helppo tarkastaa halutesaan oma ryhmänsä. Taulut olivat myös käteviä aamupiiripaikan lähettyviltä, sillä silloin kasvattajat pystyivät helposti tarkastamaan ja osoittamaan jokaisen pienryhmän.

6.3.4 Ryhmäsadutustuokio ryhmäyttämisen menetelmänä

Halusin pitää pienryhmille vielä toisen tuokion, joka edistäisi pienryhmien ryhmäytymisprosessia. Ryhmäytyminen on todella tärkeää ryhmän toimimisen kannalta ja varsinkin uuden ryhmän alkuvaiheessa kasvattajan tulee kiinnittää huomiota ryhmäyttämiseen ja edistää ryhmäytymisprosessia. Ryhmäytyminen luo ryhmään kiinteyttä, jolloin lapsi tuntee olonsa turvallisemmaksi, mikä tukee hänen kehitystään ja oppimistaan. Kasvattaja voi omalla toiminnallaan edistää ryhmän kiinteyden rakentumista esimerkiksi erilaisia ryhmäyttämisen menetelmiä käyttäen. (Kulppi & Niemelä 2013, 11; Niemistö 2002, 142–147.)

Valitsin Perhosten pienryhmille ryhmäyttämisen menetelmäksi sadutuksen. Lapset olivat toimineet samassa Perhoset -ryhmässä jo lähes koko toimintakauden ja olivat siis jo tuttuja toisilleen ja ryhmäytyneet Perhosten suurryhmään. Tämän vuoksi en kokenut tarpeelliseksi aloittaa pienryhmien ryhmäyttämistä aivan alusta tutustumisleikkien muodossa. Pysyvät pienryhmät olivat kuitenkin lapsille uusi ja vieras asia, joten halusin pitää pienryhmille jonkinlaisen ryhmäytymistuokion, jonka kautta pienryhmät saisivat yhtenäisyyden tunteen. Tätä tarkoitusta varten valitsin ryhmäsadutuksen.

Sadutusmenetelmän on kehittänyt Liisa Karlsson Satukeikka-projektin yhteydessä vuosina 1995–1997 (Salmela 2004, 142). Sadutustilanteessa on mukana kertoja tai kertojat, eli lapsi tai lapsiryhmä, sekä aikuinen kirjaajana. Aikuinen sanoo lapselle tai lapsiryhmälle: *”Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat”*. Aikuinen kuuntelee tarkasti, kun lapsi kertoo tarinaa

ja kirjaa sen sana sanalta juuri kuten lapsi kertoo. Lapsia voi saduttaa missä tahansa ja lapsia voi saduttaa kahden kesken tai yksitellen muiden lasten läsnä ollessa, suuressa ryhmässä tai pienessä ryhmässä. (Karlsson 2005, 44, 69.)

Sadutusmenetelmän tarkoitus ei ole ainoastaan kertomusten tuottaminen ja kirjaaminen, vaan sadutuksessa halutaan aidosti kuunnella lapsen ajatuksia ja antaa puheenvuoro lapselle. Sadutusmenetelmä on hyvä keino osallistaa lapsia ja antaa tilaa lasten omille ajatuksille. Sadutuksessa on tärkeää, että aikuinen osoittaa olevansa kiinnostunut lasten mielipiteistä sekä aikuinen kuuntelee tarkkaavaisesti lasta ja lapsi saa kokemuksen, että häntä aidosti kuunnellaan. Sadutus ja aito kuuntelu edistävät lapsen kasvua ja kehitystä sekä lisäävät lapsen kielellistä tietoisuutta ja luovuutta. Tutkimusten mukaan sadutus rohkaisee muun muassa mielikuvituksen käyttöön, kommunikaatioon, sanavaraston laajentamiseen, toisten arvostamiseen sekä eri näkökulmien huomioimiseen. Sadutus myös vahvistaa lapsen luottamusta omiin kykyihinsä ja näkemyksiinsä. (Karlsson 2005, 41–45.)

Ohjasin sadutustuokion ryhmäsadutuksena jokaiselle pienryhmälle. Ryhmäsadutus ryhmäyttää ja luo yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ryhmäsadutuksessa tehdään ja luodaan yhdessä sekä harjaannutaan kuuntelemaan ja arvostamaan toista. Yhteistä tarinaa tehdessä on lasten löydettävä kaikkia tyydyttävät juonen käänteet. Ryhmässä yhdessä kerrottu satu luo yhdessä pohtimista ja yhteisöllisyyttä. Saduttamalla työntekijä tutustuu lapsiin sekä tutustuttaa lapset toisiinsa. (Karlsson 2005, 42, 70.)

Ryhmäsadutustilanteessa oli paikalla kertojina yksi pienryhmä, eli 4–5 lasta kerrallaan sekä minä kirjaajana. Aloitin tuokion kertomalla lapsille mitä he saisivat tehdä, sadutusmenetelmän ohjeiden mukaisesti: ”Kertokaa satu, sellainen kuin itse haluatte. Kirjaan sen juuri niin kuin te sen minulle kerrotte. Lopuksi luen teidän tarinanne, ja voitte muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluatte”. Jokainen ryhmä ymmärsi tehtävän ja lapset lähtivät innolla kertomaan tarinaa. Jokaisesta ryhmästä löytyi joku lapsi, joka ei halunnut kertoa satua yhtä paljon kuin muut, mutta en kokenut tämän haittaavan. Sadut syntyivät ja tulivat valmiiksi yhteistuumin (Liite 2). Luin valmiit sadut lapsille ja he saivat korjata niitä, jos halusivat. Seu-

raavasta katkelmasta käy hyvin ilmi lasten yhteistoiminnallinen työtapa sadun kertomisessa. Tarina muuttaa sujuvasti muotoaan jokaisen lapsen kertoessa vuorollaan satua eteenpäin, säilyttäen silti yhtenäisen rakenteen. ”Majava narskutti puuta. Ja tota hänen kaverinsa oli kilpikonna. Majava ja kilpikonna olivat ystäviä. Myyrä naulasi taloa. Ai myyrä naulasi taloa. Sammakko hyppi lammella. Lammelta alas. Pupu loikki metsässä. Ja kettu vaani hänen takana. Joku täti pelasi. Domino. Metsässä. Ja pupu loikki edestä...”

Lopuksi vielä pienryhmän lapset saivat piirtää yhdessä yhden ison piirroksen heidän sadustaan. Myös tämä lisäsi yhteistyötä, kun jokaisen piirrokselle piti löytää tila yhteisestä paperista sekä lapset neuvottelivat kuka piirtää mitäkin.

6.4 Tuotos

Tuotoksena kehittämistyöstä syntyi ideapaketti pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi. Ideapaketti esitettiin PowerPoint -esityksenä päiväkodin kasvattajille yhteisessä palaverissa syyskuussa kehittämistyön loppupuolella. Aivan kaikki työntekijät eivät päässeet mukaan palaveriin, joten tulostin esityksen ja jätin siitä paperisen version kasvattajien luettavaksi päiväkodin kahvihuoneeseen. Ideapaketissa esiteltiin näkökulmia sekä käytännön vinkkejä pienryhmätoiminnan toteuttamiseen.

Tuotoksen lopulliseen muotoon päädyimme yhdessä toimeksiantajan kanssa, joten tuotoksesta tuli kaikkia osapuolia hyödyttävä. Halusin saada tuotoksesta sellaisen, että se hyödyttäisi kasvattajia heidän työn tekemisessään sekä mahdollisesti antaisi kasvattajille uusia näkökulmia pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi. Ideapaketissa oli lopulta käytännön keinoja pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi sekä aiheeseen keskeisesti liittyvää teoriaa. Ideapaketin esittelytilaisuus herätti keskustelua pienryhmätoiminnasta ja kasvattajat pohtivat pienryhmätoiminnan toteuttamisen eri muotoja. Ideapaketti on tämän raportin liitteenä (Liite 1).

7 POHDINTA

7.1 Prosessin arviointi

Prosessi eteni melko hyvin suunnitelman mukaisesti. Joitakin aikataulumuutoksia jouduttiin tekemään, kun perustyö asetti rajoitteita ja päällekkäisyyksiä aikatauluissa. Myös omien opintojen ja kehittämistyön päällekkäisyys aiheutti välillä pään vaivaa, eikä kehittämistyötä ehtinyt aina tehdä siinä aikataulussa kuin olisi toivonut. Varsinkin kehittämistyön alkuvaihe tuntui etenevän hitaasti, mutta lopulta saimme kaiken tehtyä ajallaan. Kesti jonkin aikaa, että löysimme yhteisen, ajankohtaisen aiheen työlle, mutta aiheen valinnan jälkeen ideat alkoivat konkretisoitua suunnitelmiksi ja kehittämistyön suunnitelma tuli ajallaan seminaariin valmiiksi.

Suunnitelmien eteneminen toiminnaksi eteni aluksi hitaasti. Kevät tuntui olevan hieman huono ajankohta kehittämistyölle. Kevät on varhaiskasvatuksessa kiireistä aikaa ja viikot ovat täynnä erilaista ohjelmaa sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat pitää kirjoittaa. Aikaa kehittämistyölle sekä yhteiselle suunnittelulle oli haastavaa löytää. Kehittämistyö tuntui unohtuvan kaiken muun varhaiskasvatustyön alle. Työntekijöiltä oli myös kuluneen vuoden jälkeen jo voimavarat loppumassa ja heitä tuntui olevan vaikea saada motivoitumaan kehittämistyöhön. Oli myös vaikeaa löytää yhteistä aikaa keskusteluille. Lopulta löysimme kuitenkin aikaa keskusteluille ja mitä enemmän keskustelimme kehittämistyön toteuttamisesta, sitä enemmän myös työntekijät tuntuivat kiinnostuvan aiheesta. Itselläni oli päävastuu kehittämistyöstä ja sen etenemisestä, mutta olin harjoittelijan roolissa vapaa työn velvollisuuksista, joten pystyin viemään kehittämistyötä eteenpäin.

Toteutus saatiin loppujen lopuksi tehtyä täysin ajallaan, kun aikataulusuunnitelmiin oli tehty pieniä muutoksia. Olisin toivonut uusien pienryhmien aloittavan toimintansa hieman aikaisemmin, jolloin ne olisivat myös ehtineet pyöriä pidempään ennen kesäloman alkua. Toisaalta minulla oli nyt hyvin aikaa valmistautua

toteutukseen ja pohjata sitä enemmän teoriaan sekä pääsin paremmin tutustumaan ryhmän lapsiin, jolloin uusien ryhmäjakojen teko oli helpompaa.

Kehittämistyön tavoitteena oli tukea pienryhmätoimintaa Perhosten ryhmässä sekä luoda sille selkeämmät raamit. Tavoitteena oli, että pienryhmätoiminta tukisi lasten kehitystä ja hyvinvointia sekä myös kasvattajat kokisivat pienryhmätoiminnan työtä helpottavana. Pienryhmätoimintaa selkeytettiin luomalla pysyvät pienryhmät, jolloin pienryhmätoimintaa voitiin myös hyödyntää muissa arkipäivän tilanteissa. Siirtymätilanteet tuntuivat rauhoittuvan ja lapsella oli paremmat mahdollisuudet saada aikuisen huomiota.

Tavoitteena oli myös antaa kasvattajille uusia ideoita ja näkökulmia pienryhmätoiminnan toteuttamiseen. Pienryhmätoiminnan toteutus Perhosten ryhmässä muuttui prosessin aikana ja pienryhmätoimintaa ryhdyttiin hyödyntämään enemmän myös muissa päivän toimissa. Kehittämistyön myötä toin ryhmän kasvattajille, sekä myös tuotoksen kautta päiväkodin muille kasvattajille, uusia näkökulmia pienryhmätoiminnan toteuttamiseen. Aluksi kasvattajat tuntuivat olevan hieman vastahakoisia uusien ideoiden suhteen, mutta kehittämistyön lopulla sain palautetta, että pysyvät lapsiryhmät ovat hyvät ja pienryhmätoiminta toimii paremmin. Sain myös positiivista palautetta toiminnastani.

7.2 Tuotoksen arviointi

Kehittämistyön kehittämistehtävänä oli selkiyttää ja kehittää jo käynnissä olevaa pienryhmätoimintaa Perhoset -ryhmässä erilaisten keinojen ja kokeilujen kautta. Mielestäni pysyvät pienryhmät selkiyttivät pienryhmätoiminnan toteuttamista sekä uusien toimintatapojen myötä ryhmässä oli helpompi toimia ja tilanteet, erityisesti siirtymätilanteet, rauhoittuivat.

Uudet pienryhmäjaot olivat iso osa kehittämistyön toteuttamista. Hyvin suunnitelluilla ryhmäjaolla on suuri merkitys pienryhmätoiminnan toimimiseen. Pienryhmiä jakaessa olin tuntenut ryhmän lapset vasta hieman alle kuukauden ajan, joten ryhmiin jakaminen oli haasteellinen tehtävä. Suuryhmä oli melko haastava ja pienryhmäjaossa piti ottaa monta asiaa huomioon. Pienryhmäjaosta olisi

voinut tulla vielä toimivammat, jos olisin pystynyt tutustumaan lapsiin paremmin. Tämä ongelma elää kuitenkin varhaiskasvatuksessa myös työelämässä, sillä kasvattajat joutuvat luomaan uusia ryhmiä heti toiminnan käynnistyessä elokuussa. Pienryhmien jakamisessa auttoi myös se, että keskustelimme ryhmän kasvattajien kanssa suunnittelemistani pienryhmäjaoista ennen kuin aloitimme uusien pienryhmien toiminnan.

Myös muut kehittämistyössä käytetyt keinot pienryhmätoiminnan tukemiseksi onnistuivat tarkoituksiensa mukaisesti. Pienryhmien nimeäminen sai lapset innostumaan uusista pienryhmistä ja loi tavoiteltua yhteishenkeä. Pienryhmien kuvatauluista sain positiivista palautetta ja olin niihin myös itse tyytyväinen. Kuvataulut selkiyttivät uusia pienryhmäjakoja. Ryhmäyttämisen menetelmänä käytetty ryhmäsadutus onnistui myös hyvin. Aluksi pohdin, pitäisikö minun valita jokin muu menetelmä ryhmäyttämiseen, mutta ryhmäsadutus onnistui pienryhmissä hienosti ja sain siitä myös hyvää palautetta sekä mielestäni ryhmäsadutus toimi toisilleen tuttujen lasten kanssa ryhmäyttämisen menetelmänä.

Tuotoksena kehittämistyöstä syntyi ideapaketti pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi, joka esitettiin kehittämistyön loppupuoella päiväkodin henkilökunnalle. Mielestäni tuotos onnistui hyvin, vaikka lopullisen tuotoksen ulkoasu oli pitkään avoinna. Pohdimme toimeksiantajan kanssa pitkään, millainen tuotos kehittämistyöstä luotaisiin. Aluksi itselläni oli ajatus oppaasta tai lehtisestä, mutta toimeksiantaja ei halunnut paperista tuotosta, joten luovuin ajatuksesta ja jatkoin ideoimista. Lopulliseen tuotoksen ulkoasuun päädyimme vasta syksyllä ja sovimme yhdessä, että tuotos olisi esitys, jonka pitäisin päiväkodin viikkopalaverissa. Työstin esitystä itsenäisesti ja siitä muotoutui ideapaketti pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi, jonka esitin PowerPoint – esityksenä. Sekä minä että toimeksiantaja olivat tyytyväisiä tuotokseen ja tuotos palveli hyvin kaikkia osapuolia. Mielestäni ideapaketista tuli selkeä kokonaisuus, jossa kerrottiin kehittämistyössä käytetyistä keinoista. Nimensä mukaisesti tuotoksessa annettiin ideoita pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi ja käytännön vinkkien lisäksi ideapaketissa oli käytännön tueksi keskeistä teoriaa pienryhmätoiminnasta.

Kehittämistyö sujui hyvin ja tuotoksesta tuli onnistunut. Sain positiivista palautetta kasvattajilta ja sekä lapset että kasvattajat pitivät uusista pysyvistä pienryhmistä. Pienryhmätoiminta jäi kehittämistyön päätyttyä toteutumaan ryhmään kehittämistyössä kehittämällämme tavalla. Kehittämistyössä onnistuttiin siis tavoitteissa ja pienryhmätoimintaa kehitettiin suuntaan, jonka sekä lapset että aikuiset kokivat mielekkääksi ja työtä tukevaksi.

Pienryhmätoiminta on melko uusi toimintamuoto päiväkodeissa ja sitä olisi varmasti hyvä vielä tutkia lisää. Pienryhmätoiminnasta on jo tehty tutkimuksia, mutta systemaattisemmat tulokset pienryhmätoiminnan vaikuttavuudesta olisivat hyödyllisiä. Nykyään lapsiryhmien koot päiväkodeissa tuntuvat vain kasvavan ja olisi hyödyllistä saada tietoa, miten pienryhmätoiminnalla voidaan vastata isoista ryhmistä aiheutuviin haittoihin sekä miten toiminta esimerkiksi vaikuttaa lasten ja työntekijöiden hyvinvointiin ja jaksamiseen. Pienryhmätoiminnan toteuttamisessa on jo nyt suuria eroja ja toimintaa tullaan varmasti vielä tulevaisuudessa kehittämään sekä sen toteuttamiseksi tullaan luomaan uusia ideoita ja näkökulmia.

7.3 Ammatillinen itsearviointi

Olin todella tyytyväinen kehittämistyön aiheeseen ja pidän sitä tärkeänä. Olin innostunut kehittämistyöstä ja pyrin saamaan toimijat mukaan samanlaiseen ilmapiiriin. Pienryhmätoiminta aiheena on hyvin ajankohtainen ja sen toteuttaminen sekä siihen liittyvät kysymykset ovat pinnalla useassa päiväkodissa. Pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa on ilmiönä melko uusi, eivätkä kasvattajat aina ymmärrä sen positiivisia vaikutuksia sekä kasvattajilla on erilaisia näkemyksiä pienryhmätoiminnan toteuttamisesta. Koen tärkeäksi, että aiheesta hankitaan lisää tietoa ja pienryhmätoimintaa kehitetään. Pyrin avaamaan kasvattajille uudenlaisia näkökulmia pienryhmätoimintaan liittyen ja uskon kehittämistyöstä olleen hyötyä.

Kevät oli toimijoille kiireistä aikaa ja viikot olivat työntäyteisiä. Otin päävastuun kehittämistyöstä ja olin itse aktiivisessa roolissa kehittämistyön eteenpäin vie-

misessä. Kehittämistyöstä vastuussa oleminen kehitti myös minun omaa ammatillisuuttani ja vastuun ottamista omasta työstä sekä ammatillisesta kasvusta.

Kehittämistyössä korostuu kehittävä työote. Myös työelämässä korostetaan nykyään itsensä kehittämistä ja uuden omaksumista sekä työn suuntaamista tulevaisuuteen. Kehittävä työote on tärkeä osa työtä ja jokaisen ammattilaisen tulisi pyrkiä omaksumaan se osaksi ammatillista identiteettiään. Koen, että kehittäminen on lisännyt omaa kehittävää työtöittäni sosiaalialan ammattilaisena.

Kehittämistyön toteuttaminen antoi minulle useita ammatillisia valmiuksia ja oma ammatillinen osaamiseni kasvoi paljon. Osaaminen lisääntyi erityisesti pienryhmätoiminnassa ja koen nykyään omaavani melko laajat valmiudet pienryhmätoiminnan toteuttamiseen. Osaamiseni syventyi perehtyessäni pienryhmätoiminnan teoriaan ja soveltaessani sitä varhaiskasvatukseen. Ammatillista kasvua tapahtui myös lastentarhanopettajan työtehtävissä ja koen kehittämistyön kautta saaneeni valmiuksia toimia pätevästi ja osaavana lastentarhanopettajana. Kehittäminen vahvisti ammatillista identiteettiäni sekä lastentarhanopettajana että sosiaalialan ammattilaisena.

LÄHTEET

- Heinonen, H. 2014. Ryhmä on enemmän kuin osiensa summa – Idealehtinen pienryhmätoiminnan tukemiseksi Tyksilän päiväkodissa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Helenius, A. 2008. Lapset ryhmässä. Teoksessa: Helenius, A. & Korhonen, R. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY, 57–68.
- Hohmann, M.; Banet, B. & Weikart, D. 1993. Leikin, tutkin, opin. Toiminnan iloa esiopetukseen. Eeva Lius (suom. toim.). Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Hujala, E.; Puroila, A-M.; Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Vantaa: Edufin.
- Hytönen, J. 2007. Lapsikeskeisen kasvatuksen ydinkysymyksiä. Helsinki: WSOY.
- Jauhiainen, R. & Eskola, M. 1994. Ryhmäilmiö. Helsinki: WSOY.
- Johnson, D. & Johnson F. 2000. Joining together. Group theory and group skills. 7th edition. Boston: Allyn & Bacon.
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kangas, K-S. 2013. Päiväkodin pienryhmätoiminta ja lasten osallisuus. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Karila, K.; Alasuutari, M.; Hännikäinen, M.; Nummenmaa, A.R. & Rasku-Puttonen, H. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Karlsson, A. 2013. Varhaiskasvatuspalveluiden järjestäminen palvelusetelillä Turussa. Sääntökirjan laatiminen. Opinnäytetyö (YAMK). Sosiaalialan koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Karlsson, L. & Riihelä, M. 1995. Ajattelu alkaa ihmetyksestä. Ryhmätyöstä yhteistoiminnalliseen oppimiseen. Helsinki: Painatuskeskus.
- Karlsson, L. 2005. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2014. Yksilönä yhteisössä. Opettaja 1-2/2014.
- Koivula, M. 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Väitöskirja. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kronqvist, E-L. 2012. Varhaispedagogiikan kehityopsykologinen perusta. Teoksessa: Hujala, E. & Turja L. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2., painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 13–30.
- Kulppi, M. & Niemelä, H. 2013. Pienryhmän muodostaminen päiväkodissa. Varhaiskasvattajien näkökulmien pohjalta toteutettu toiminnan ohjaus ja havainnointi. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.
- Kuntalaki. Viitattu 7.11.2015. www.finlex.fi > Lainsäädäntö > Ajantasainen lainsäädäntö > Vuosi 1995 > Kuntalaki.
- Laki lasten päivähoidosta. Viitattu 17.5.2015. www.finlex.fi > lainsäädäntö > ajantasainen lainsäädäntö > lapsen päivähoito > asetus lasten päivähoidosta.

- Lehtinen, A-R. 2000. Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. Väitöskirja. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lähteenmäki, S. 2007. Ryhmäyttäminen ohjaajan työkaluna. Kehittämishankeraportti. Ammatillinen opettajakorkeakoulu, opinto-ohjaajakoulutus. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- MAST 2011. Ryhmäyttämisoapas. Viitattu 5.11.2015. www.mastohjaus.fi > Julkaisut > Ryhmäyttämisoapas.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.
- Muhonen, J.; Lallukka, K. & Turtiainen, P. 2009. Pienryhmätoiminta lasten ja nuorten ehkäisevän työn menetelmänä. Jyväskylä: YAD youth against drugs ry.
- Niemistö, R. 2002. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Niiranen, P. & Kinon, J. 2001. Suomalaisen lastentarha- ja päiväkotipedagogiikan jäljillä. Teoksessa Karila, K.; Kinon, J. & Virtanen, J. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus, 58–85.
- Opas, M. 2013. Yhteisöllinen kasvattajatiimi. Teoksessa Marjanen, P.; Marttila, M. & Varsa, M. Pienten piirissä. Jyväskylä: PS-kustannus, 141–164.
- Pennington, D. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Helsinki: Gaudeamus.
- Peränen, T. 2011. Uutta työmuotoa hakemassa – Pienryhmätyöskentely päivähoidon arjessa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Järvenpää: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet: varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa: Karila, K. & Lipponen, L. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 69–94.
- Reipas, S. 2012. Läsnä lapsen arjessa. Pienryhmätoiminta ja sen kehittäminen päiväkodissa kasvattajien kokemana. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu.
- Sahimäki, S. & Soranummi, S. 2014. Pieni piiri pyörii. Lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien näkemyksiä lapsiryhmien muodostamisesta, niiden toimivuuteen vaikuttavista tekijöistä ja pienryhmätoiminnan merkityksestä päiväkodin arjessa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu.
- Salmela, A-R. 2004. Pienistä äänistä suuriin kertomuksiin – sadutus lasten kuulemisen välineenä perheterapiassa. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Tammi, 140–156.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetööhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Savolainen, E. 2013. Pienryhmätoiminta päiväkodin lapsiryhmätoiminnan järjestämisen keinona. Pro Gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.
- Turja, L. 2012. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Hujala, E. & Turja L. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2., painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–53.
- Turun kaupunki 2015. Sivistystoimialan organisaatiokaavio.

Turun varhaiskasvatussuunnitelma 2013. Turun kaupunki.

Varhaiskasvatuslaki. Viitattu 2.10.2015. www.finlex.fi > Lainsäädäntö > Ajantasainen lainsäädäntö > Vuosi 1973 > Varhaiskasvatuslaki.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Helsinki: Stakes.

Vilén, M.; Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3., uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi Helsinki: Tammi.

Wasik, B. 2008. When fewer is more: small groups in early childhood classrooms. *Early Childhood Education Journal* 35, 6, 515–521.

IDEAPAKETTI PIENRYHMÄTOIMINNAN TOTEUTTAMISEKSI

Taru Laakso
Turun ammattikorkeakoulu
Sosiaaliala
Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

Tämä ideapaketti on kehittämistyössä syntynyt tuotos. Kehittämistyön on toteuttanut Turun ammattikorkeakoulun opiskelija yhdessä Kallelankadun päiväkodin kanssa keväällä ja alku syksystä 2015. Kehittämistyön asiakasryhmänä on toiminut Perhoset –ryhmä ja heidän kanssaan olemme yhdessä kehittäneet ryhmän pienryhmätoimintaa. Tämän esityksen tarkoituksena on kuvata pienryhmätoimintaa ja antaa vinkkejä varhaiskasvatuksen ammattilaisille onnistuneen pienryhmätoiminnan toteuttamiseksi.

Pienryhmätoiminta etsii vielä muotoaan päiväkotien arjessa ja kasvattajilla on erilaisia näkemyksiä pienryhmätoiminnasta ja sen toteuttamisesta. Tässä on tuotu esiin pienryhmätoiminnan toteuttamisen muotoja, jotka olen itse omaksunut pienryhmätoimintaan teoreettisesti perehtymällä.

Miksi pienryhmätoiminta kannattaa?

- ❖ Pienryhmätoiminnan perustana on aikuisen mahdollisuus olla läsnä ja antaa lapselle aikaansa sekä huomioida lapsia yksilöllisesti ja näyttää lapselle kiinnostuksensa häntä kohtaan.
- ❖ Pienryhmässä kasvattajan on helpompi havainnoida lasta ja tukea hänen kehitystään. Pienryhmätoiminta myös edistää lapsen ja kasvattajan välistä vuorovaikutusta.
- ❖ Päiväkodin suurryhmissä esiintyy usein levottomuutta, vuorovaikutustilanteet ovat olemattomia ja aikuinen joutuu käyttämään energiansa ryhmänhallintaan.
- ❖ Lapsessa suurryhmät saattavat aiheuttaa pelkotilanteita, kiukkuisuutta ja ahdistusta. Pienryhmä taas vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta ja kiintymistä ryhmän aikuisiin ja lapsiin. Ryhmäkoko on yksi keskeisimmistä laatutekijöistä varhaiskasvatuksessa.

❖ Tutkimuksia:

Ryhmässä selviytyminen ei ole alle 3 -vuotiaan kehitystehtävä ja stressi lapsella nousee, mitä enemmän hän joutuu olemaan kontaktissa muiden lasten kanssa.

Pienryhmissä on suurryhmiä enemmän tukea ja lämpöä sekä aktiivista osallistumista ja päämäärätietoista toimintaa.

- ❖ Pienryhmässä voidaan harjoitella sosiaalisia taitoja siten, että vuorovaikutussuhteiden määrä ei ole liian suuri lapsen omaksumiskyvylle.
- ❖ Rauhallinen arki pienessä ryhmässä lisää lapsen hyvinvointia sekä myös kasvattajien hyvinvointia, kun voi keskittyä aidosti yksittäiseen lapseen.
- ❖ Pienryhmätoiminta kattaa joissakin paikoissa koko päivän ja toisissa vain osan päivästä.

Vinkkejä onnistuneeseen pienryhmätoimintaan

Ryhmien muodostaminen

□ Ryhmäjako

- ❖ On kasvattajien päätettävissä, miten lapsiryhmät jaetaan pienemmiksi ryhmiksi. Pienryhmien muodostamisen tulisi kuitenkin aina olla tietoista ja ryhmiin jakamisessa tulisi olla jokin sääntö tai peruste.
- ❖ Pienryhmiä muodostettaessa on hyvä miettiä, mitkä ovat ryhmien tavoitteet ja tarkoitus.
- ❖ Pienryhmäjakojen on hyvä olla sellaisia, että lapsilla on mahdollisuus ryhmässä oppimiseen ja kehittymiseen sekä toimivaan vuorovaikutukseen.

- ❖ Tietoisesti muodostetuissa pienryhmissä ryhmät voidaan muodostaa lasten iän, taitojen tai tavoitteiden mukaan. Esimerkiksi 3–5 -vuotiaiden lasten ryhmässä lapset voidaan jakaa kolmevuotiaiden, neljävuotiaiden ja viisivuotiaiden pienryhmään. Kasvattaja on myös voinut esimerkiksi huomata, että tietyillä lapsilla on ongelmia jollakin kehityksen osa-alueella ja näistä lapsista muodostetaan oma ryhmänsä.
- ❖ Pienryhmä voi myös olla keskiarvo suurryhmästä eli ns. heterogeeninen ryhmä (heterogeeninen = lasten iät ja taidot vaihtelevat ryhmässä). Esimerkiksi jos suurryhmässä on sekä poikia että tyttöjä ja heitä on useampaa ikäluokkaa, tulisi myös pienryhmien muodostua samanlaisella kokoonpanolla.
- ❖ Pienryhmässä olisi hyvä toteuttaa lähikehityksenvyöhykkeen periaate. Tällöin pienryhmässä tulisi olla apua ja tukea tarvitsevien lasten lisäksi niin sanottuja tukilapsia, jotka voivat näyttää mallia ja opettaa vuorovaikutustaitoja.
- ❖ Yhteistoiminnallisuuden on huomattu kehittyvän parhaiten heterogeenisissä ryhmissä.

□ Ryhmäkoko

- ❖ Tarkkoja pienryhmäkokoja ei ole määritetty. Tarkka määrittely on vaikeaa, koska jokainen lapsi ja lapsiryhmä ovat erilaisia. Ryhmäkokoihin vaikuttavat muun muassa lasten ikä ja kehitystaso sekä kasvattajien näkemykset sopivasta ryhmäkoosta.
- ❖ Päivähoidossa pienryhmien on hyvä olla pienempiä ja yksi ohjeistus on 5–7 lasta 3–5 -vuotiaiden lasten pienryhmässä. Alle 3 -vuotiaiden lasten pienryhmässä tulisi olla maksimissaan 5 lasta.
- ❖ Ryhmäkokoja voidaan myös lähestyä lapsien lukumäärän sijaan vuorovaikutussuhteiden lukumäärän kautta. Pienryhmän on oltava tarpeeksi pieni, jotta ryhmän jäsenet tutustuvat toisiinsa ja kokevat kuuluvansa ryhmään sekä pystyvät henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen kaikkien kanssa.

□ Pysyvät vai vaihtuvat pienryhmät

- ❖ Pienryhmät muodostetaan pysyviksi tai erilaisten toiminnallisten tilanteiden mukaan vaihtuviksi.
- ❖ Pysyvät pienryhmät koko lukuvuoden tai lukukauden (eli vaihtuvat vuosittain tai puolivuosittain).
- ❖ Pienryhmätoimintaa voidaan toteuttaa myös siten, että ryhmät vaihtuvat usein, esimerkiksi päivittäin, viikoittain tai kuukausittain.
 - ❖ Usein vaihtuvissa ryhmissä ryhmäytymisprosessi ei kuitenkaan ehdi kunnolla käynnistyä, mikä taas vaikuttaa ryhmän tehokkaaseen toimimiseen. Lapset menevät helposti sekaisin usein vaihtuvista ryhmistä sekä varsinkin alle 3 -vuotiaille on turvallisuuden tunteen kannalta tärkeää pysyvä ryhmä ja pysyvä aikuinen. Myöskään henkilökohtainen jäsenyys ryhmässä ei onnistu usein vaihtuvissa ryhmissä.

- ❖ Pysyviä pienryhmiä voi järjestää sekä pysyvillä kasvattajilla että vaihtuvilla kasvattajilla (pysyvät pienryhmät, joissa pysyvät aikuiset, tai pysyvät pienryhmät, joissa vaihtuvat aikuiset).
- ❖ Pienryhmäsykleissä ei käytetä pysyviä aikuisia, mutta lapsiryhmät pidetään samoina. Pienryhmäsyklissä yksi pienryhmä on aina koko syklin ajan saman kasvattajan ohjaamana. Syklin pituus voi olla esimerkiksi viikon tai kaksi viikkoa. Pienryhmäsyklissä lapset saavat turvallisuuden ja tuttuuden tunteen, kun he ymmärtävät, että nyt on esimerkiksi Piian viikot, mutta samalla myös kaikki kasvattajat pääsevät ohjaamaan kaikkia lapsia.

Ryhmiä aloittaminen

- ❖ Kun uudet pienryhmät on luotu, on hyvä tuoda pienryhmien tarkoitus myös lasten tietoisuuteen. Ryhmä toimii paremmin, kun sen jäsenet kokevat ryhmän turvalliseksi ja tiiviiksi sekä kokevat oman jäsenyytensä ryhmässä. Tämä kehittyy ryhmäprosessin aikana ja ryhmäytyminen lähtee käyntiin vasta, kun lapset ovat saaneet kokemuksen siitä, että pienryhmä on nyt "heidän ryhmänsä". On siis hyvä kertoa lapsille yksi pienryhmä kerrallaan, että aina kun suurryhmässä toimitaan pienemmissä ryhmissä, on tämä hänen ryhmänsä. On hyvä myös käydä läpi pienryhmän jäsenet sekä pienryhmän nimi.

Ryhmäytyminen

- ❖ Ryhmä kehittyy jatkuvasti, mutta varsinkin alussa on tärkeää, että kasvattaja kiinnittää huomiota ryhmän kehittymiseen sekä ryhmäytymiseen.
- ❖ Ryhmäytyminen tarkoittaa ryhmän yhteishengen ja ryhmän turvallisuuden luomista.
- ❖ Ryhmäytyminen on tärkeä seikka uusien pienryhmiä muodostettaessa.
- ❖ Mitä kiinteämpi ja turvallisempi ryhmä on, sitä helpompi on lapsen toimia ryhmässä ja oppia uusia asioita.
- ❖ Kasvattaja voi omalla toiminnallaan edistää ryhmän yhteishengen rakentumista esimerkiksi erilaisia ryhmäytymisen menetelmiä käyttäen. Näihin kuuluvat esimerkiksi ryhmän muodostumisen alkuvaiheessa käytettävät tutustumisharjoitukset ja -leikit.

□ Ryhmien nimeäminen

- ❖ Kasvattaja voi itse nimetä pienryhmät valmiiksi tai pienryhmät voivat keksiä nimen itselleen.
- ❖ On hyvä, jos lapset saavat itse valita pienryhmälleen nimen. Tämä auttaa ryhmäytymisessä, joka taas edistää ryhmän toimintaa. Nimen valitseminen lisää myös sitoutuneisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä ryhmäidentiteetin muodostumista. Esimerkiksi Perhosten ryhmässä jokainen pienryhmä sai valita itselleen nimen siten, että jokainen lapsi sai ehdottaa nimeä, jos halusi ja ehdotuksista äänestettiin paras nimi. Nimen valintaan voi myös ottaa helpotukseksi valmiita vaihtoehtoja sekä kuvia ehdotuksiksi.

Ryhmät näkyviksi

- ❖ Pienryhmien muodostamisen ja ryhmäyttämisen jälkeen on hyvä tehdä pienryhmäjaot näkyväksi suurryhmässä. Hyviä ovat esimerkiksi erilaiset pienryhmä "taulut". Taulun voi tehdä vaikka kartongista, johon liimaa jokaisen ryhmän jäsenen kuvan sekä yläreunaan kirjoitetaan ryhmän nimi ja havainnollistamaan voidaan liimata kuva ryhmän nimestä (esimerkiksi jos ryhmän nimi on nallet, liimataan taulun yläreunaan nallen kuva).

- ❖ Taulut tulisi sijoittaa näkyvälle paikalle. Tauluista lapset voivat tarkistaa mihin pienryhmään he kuuluvat sekä myös lasten vanhemmat näkevät ketkä lapsen pienryhmään kuuluvat. Taulut voivat auttaa myös kasvattajaa työssään ja pienryhmiin toiminnan ajaksi jaettaessa tauluja voidaan käyttää havainnollistamisen apuna tai aamupiirissä niitä voidaan käyttää, kun kerrotaan tulevan päivän ohjelmasta.

ESIMERKKI

Pienryhmätoiminta struktuurin rakentajana

- ❖ Pienryhmätoiminta luo struktuuria päivään, kun jokaiselle pienryhmälle on oma tilansa ja toiminnot tehdään rauhallisemmin pienemmissä ryhmissä.
- ❖ Päivän rakenne tulisi suunnitella niin, että se palvelisi mahdollisimman monia; sekä lapsia että aikuisia.
- ❖ Aamupiiri on keskeinen struktuurin luomisessa, koska siitä lapset jaetaan helposti ja rauhallisesti pienryhmiin. Aamupiirin paikka voi vaihdella, mutta tärkeää olisi, että suurin osa lapsista on aamupiirissä mukana sekä, että aamupiiristä jakaannutaan pienryhmiin, lähdettiin sitten seuraavaksi ulos tai aloitettiin toiminto sisällä.

Esimerkki:

- ❖ *Aamupala*
- ❖ *Ulkoilu. Ulos lähtö, vessassa käynti ja pukeminen aamupalalta ruokapöytä kerrallaan.*
- ❖ *Aamupiiri. Ulkoa sisälle ja riisumaan yksi pienryhmä kerrallaan. Kaikkien yhteinen aamupiiri.*
- ❖ *Toimintatuokio. Jokaisella pienryhmällä omaa toimintaa omassa tilassa.*
- ❖ *Ruokailu, päiväunet, välipala yhdessä koko ryhmän kanssa tai pienryhmissä.*
- ❖ *Leikkiä sisällä. Jaetaan lapset leikkimään eri huoneisiin pienryhmissä tai leikkialueittain.*
- ❖ *Ulkoilu. Ulos lähtö + muut toimet pienryhmä tai leikkialue kerrallaan (jos lapsia vielä paljon jäljellä).*

- ❖ Jokaisella pienryhmällä tulisi olla toiminnan aikana oma rauhallinen tilansa. Tämä voi joissakin tiloissa olla vaikeaa ja kasvattaja saattaa pienryhmätoimintaa toteuttaessaan törmätä tilaongelmiin. Ongelmaan on kuitenkin ratkaisuja, jos on valmis hieman soveltamaan päivän ohjelmaa. Jos erillisiä huoneita ei ole jokaiselle pienryhmälle tiloissa tarpeeksi, voi esimerkiksi ulkoilua porrastaa siten, että vain yksi pienryhmä on kerrallaan ulkona ja muut ryhmät ovat sisällä toimintatuokioissa.
- ❖ Tärkeää on myös, että eteinen olisi kerrallaan ainoastaan yhden pienryhmän käytössä. Tällöin lapsilla on mahdollisuus rauhalliseen vessa- ja pukeutumistilanteeseen sekä myös aikuisen on helpompi huomioida lapsia yksilöllisesti.

Esimerkki:

- ❖ Ryhmä 1: Toimintaa sisällä 9.00–9.40. Ulkoilu 10.00–11.00
- ❖ Ryhmä 2: Toimintaa sisällä 9.00–10.00. Ulkoilu 10.15–11.15
- ❖ Ryhmä 3: Ulkoilua 9.00–10.15. Toimintaa sisällä 10.30–11.15

LÄHTEET

- ❖ Hohmann, M.; Banet, B. & Weikart, D. P. 1993. Leikin, tutkin, opin. Toiminnan iloa esiopetukseen. Eeva Lius (suom. toim.). Hämeenlinna: Karisto Oy.
- ❖ Karila, K. & Lipponen, L. 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- ❖ Karlsson, L. & Riihelä, M. 1991. Ajattelu alkaa ihmetyksestä. Ryhmätyöstä yhteistoiminnalliseen oppimiseen. Helsinki: Painatuskeskus.
- ❖ Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- ❖ Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.
- ❖ Muhonen, J.; Lallukka, K. & Turtiainen, P. 2009. Pienryhmätoiminta lasten ja nuorten ehkäisevän työn menetelmänä. Jyväskylä: YAD youth against drugs ry.
- ❖ Niemistö, R. 2002. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- ❖ Opas, M. 2013. Yhteisöllinen kasvattajatiimi. Teoksessa Marjanen, P.; Marttila, M. & Varsa, M. Pienten piirissä. Jyväskylä: PS-kustannus. 141-164
- ❖ Wasik, B. 2008. When fewer is more: small groups in early childhood classrooms. Early Childhood Education Journal 35, 6, 515–521.

Sadutustuokion sadut

Perhoset / Pesukarhut

Majava narskutti puuta. Ja tota hänen kaverinsa oli kilpikonna. Majava ja kilpikonna olivat ystäviä. Myyrä naulasi taloa. Ai myyrä naulasi taloa. Sammakko hyppi lammella. Lammelta alas. Pupu loikki metsässä. Ja kettu vaani hänen takana. Joku täti pelasi. Domino. Metsässä. Ja pupu loikki edestä. Prinsessa Ruusunen oli linnassa. Prinsessa Ruusunen linnassa. Ja kilpikonnän nimi oli Leo. Joku liimasi. Ai joku liimasi? Joo. Niin, norsu. Hyppi metsässä. Tai siis käveli. Norsu hyppi metsässä. Tömistellä. Lepakko istui puussa ja ötököitä ryömi vaan maassa. Ötököitä ryömi maassa. Ja lepakko yritti napata niitä. Lepakko nappasi yhden ötökän. Ja hän vihasi ötököitä. Joku puhalsi kynttilän. Ja se oli sytyttänyt sen. Ja sit valo pimeni. Ja tuli yö. Ja sit. Ihan tylsää. Hämähäkit istuivat verkossa. Yö pimeni pimenemistään. Norsu pelästyi hiirtä. Norsu ei pelännyt hiiriä. Norsu sanoi. Röh röh. Ja possu karkasi maatilalta. Röh röh röh. Ja varikset lensivät taivaalla. Joku maalasi. Mies käveli metsässä. Possu maalasi. Ja mies laittoi varoituskytlin koska hän näki susia ja leijonia. Orava kiipesi puussa. Ja kilpikonna meni veden alle. Majava meni piiloon. Tikka. Mitä tikka vois tehdä? Hakata puuta. Myyrä meni maan alle. Tikka naputti puuta. Leopardi syöksyi raivoissaan ja krokotiili meni veden alle. Tikka naputti puuta. Ja. Ja orava kaatui puusta. Loppu.

Perhoset / Linnut

Pieni bambi. Oli metsässä. Karhu. Hän tapasi pupun. Pupu ja bambi menivät luolaan. Karhu nukkuu luolassa. Karhu heräsi. Karhu söi iltapalaa. Että ne pääsi karkuun. Bambi ja pupu pääsi karkuun. Bambi ja pupu menivät nukkumaan. Ja heräsivät. Raikas aamu. Pupu ja bambi menivät metsäretkelle. Pupu ja bambi löysivät ihmisen. Pupu ja bambi menivät ihmisen kotiin. Pupu ja bambi asuivat siellä. Seuraavana aamuna ne menivät puistoon, ja sitten ihminen tuli mukaan. Sitten ihminen ja eläimet piti mennä kotiin. Bambi ja lehmä löysivät ihmisen. Ja

pupu ja ihminen ja bambi menivät kotiin ja menivät suoraan iltapalalle. Sitten ne menivät seuraavana aamuna kukkaniitylle. Sitten. Karhu oli niiden ystävä. Sitten he menivät vielä kotiin ja sitten he elivät elämänsä onnellisina loppuun asti. Pupu ja myyrä tapasivat karhun. Niitty. Siellä on sateenkaari. Niityllä on monta sateenkaarta.

Perhoset / Pisarat

Olipa kerran. Olipa kerran. Lammas. Ja se päätti löytää aarteen. Niinpä se kulki ja kulki ja kulki ja kulki. Ja kulki ja kulki. Kunnes, se löysi luolan. Ja sitten hän päätti kutsua virtahevon luolaksi. Koska se näytti ihan virtahevon suulta. Silloin hän meni sisään. Ja hän löysi ovia monta. Hänen oli valittava vain yksi. Niinpä hän valitsi vain keskellä olevan. Ja kohta alkoi nähdä vähän kimallusta. Ja sitten hän löysi aarteen. Kaksi sieniä. Kasvoi maassa. Ja sieni liikku. Ja silloin sieni sanoi lampaalle, tule kanssani retkelle. Ja sieni sanoi heppaheppa heppa. Ja silloin sieni sanoi, heppa, mennään purolle. Sieni sanoi me liimataan me liimataan. Silloin sieni kuolee. Sieni oli ihan hirveän nälissään. Ja heppa sanoi tule minun kanssa leikkimään myrkkysieni. Ja silloin he näkivät valtavan suuren niityn niityn. Ja siellä oli paljon ruokaa. Ja kiisseliä syö. Ja vieläkin syö. Silloin sieni ja lammas pääsi kaupunkiin. Ja silloin he pääsivät onneksi ylittämään tien uuteen metsään. Heidän omaan kotimetsään. Ja silloin he tapasivat haltijan. Ja ampiainen tulee. Ja ampiainen ampuu sieni. Ja poliisit tulee ja sanoo, vie ampiainen pois. Vie sieni pois. Ja joutuu vankilaan. Ja silloin he menivät takaisin metsään vankilasta. Sen pituinen se.

Perhoset / Hepat

Olipa kerran leijona. Joka nurmikolla tallusteli. Etti kaveria. Vasemmasta ja oikealta, eikä löytänyt mitään. Hän meni suoraan ja löysi kaverin. Leikkikaveri sanoi että sataa. Leikki hippaa. Sitten leijonalle tuli väsymys ja piti mennä kotiin. Se söi iltapalaa. Meni nukkumaan. Hän meni nukkumaan ja kun hän heräsi hän

ei huomannut mitään ja juoksi leikkipaikkaan ja löysi kaverin. Hän kysyi miksi olet täällä niin aikaisin. Ja vastasi, minä asun täällä. Leijonan kaveri oli hyvin hyvin pitkä. Ei tietänyt mikä hänen sukunimi oli. Ja hän halusi tietää sen koska hän keräsi sukunimiä ja kirjoitti sen lapulle. Leijonan kaveri muutti toiseen paikkaan, leijonan oman talon viereen. Ja siitä päivästä asti leijona oli iloinen. Loppu.